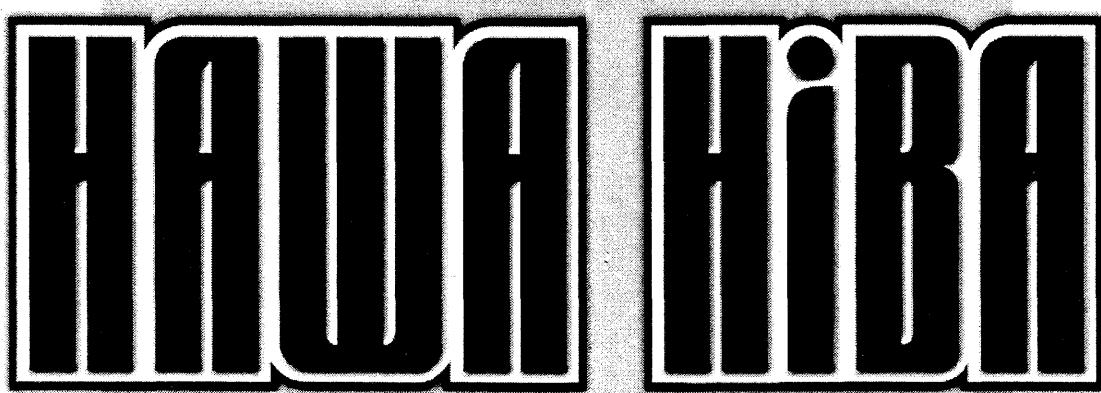

№ 21 (230) 21 траўня 2001 г.

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пяцідзелкі
ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

Незалежна ад выбараў

Таварыства Беларускай Мовы застаецца ўплывовай арганізацыяй

Прынамсі ў межах незалежнага беларускага грамадства. Такое галоўнае уражанье ад учора ёнага зъезду ТБМ. Таварыства застаецца таксама ці ні адзінай незалежнай арганізацыяй, якую трываюць і зь якой лічачца ўлады. Наўрад цінейкай іншаму недзяржаўнаму згуртаванню, што лучыць беларускамоўных, расейскамоўную ўлада дазволіла б правесці зъезд у Доме літаратора.

Зъезд ушанавалі прысутнасць падпіснуты, загарэлы фарсун — генэрал Казлоўскі, няўлоўна падобны да генэрала Барака, і затурканы Чыгір, і пахмурны эмігрант Някляеў, і прэс-аташэ МЗС плэйбой Латушка. Вітаны і Пазняк, што перабываюць за мяжой, а таксама Старышына Рады БНР Івонка Сурвілла і а.Аляксандар Надсан.

Навіны за тыдзень

ЗУБРЫ ПРЫІШЛІ

Акцыя "Зубра" "Мы прыйшли!" сабрала ў нядзелю ў Менску некалькі соцені удзельнікаў. "Зубры" прадэфілявалі па ходніках ад Акадэміі навук да плошчы Незалежнасці. Калёна паводзіла сябе арганізавана й дысцыплінавана, не выкрывала лёзунгі, не ўздымала сцягоў. Шмат хто з людзей на праспэкце так і не зразумеў, што адбываецца і навошта.

ЗУБР НЕ КАРОВА

Агенцтва www.interfucks.com паведамляе, што 15 зуброў выйшлі з ляснога масіву і напалі на статак кароваў саўгасу «Новы Двор» Гарадзенскай вобл. Ахвярамі сталіся дзівэ каровы, якіх зубры літаральна падралі на кавалкі. Іх не спыніў нават "электрапастух". Кіруніцтва саўгасу зьбіраецца патрабаваць у нацыянальнага парку "Белавежская пушча" кампэнсацыйныя склады. Аналагічныя выпадак колькі год таму адбыўся на Берасцейшчыне.

Чарговы, сёмы — хароши і вясёлы

Сёмы зъезд ТБМ адбыўся ўчора ў менскім Доме літаратора. У ганаровы прэзыдыйм увайшлі Ніл Гілевіч, Генадзь Бураўкін, Вольга Іпатава, Людміла Дзіцівіч, Мікола Лявіцкі і першы сакратар амэрыканскай амбасады Джон Кунстатэр — за адзутнасцю чыноўнікаў з беларускага ўраду.

Зъезд пачаўся з прывітальных прамовай. Вольга Іпатава заявіла, што беларуская мова мусіць быць гаспадынай на беларускіх зямлі. Старышына Таварыства Беларускай Школя Алесь Лозка ўручыў Нілу Гілевічу, Генадзю Бураўкіну, Алегу Трусаў ганаровыя граматы ТБШ за дасягнены ў барацьбе за беларускую мову. Радзім Гарэцкі ў сваім прывітанні адзначыў, што няма ў сувеце такай краіны, дзе

прэзыдент толькі зредку гаворыць па-беларуску, а ўсе астатнія яго прамовы — па-расейску. Дэлегаты пагадзіліся з такой тэзай.

Увагу аўдыторыі прыцягнуў выступ сп.Кунстатэра на нядрэнай беларускай мове. Амэрыканец заклікаў прысутных не пакідаць беларускую мову, а развязаць яе надалей, і наладзіў абстракцыю беларусофобам. Асобна ён адзначыў неабходнасць развязыцца клясычнага правапису.

Адметнымі былі й вітальнія прамовы беларускіх палітыкаў. Вінцук Вячорка паабязаў скончыць працу над клясычным беларускім правапісам, аднак толькі пасля таго, як будзе пераможжана дыктатура ў краіне.

Працяг на старонцы 3.

ЛІСТ ЗЯНОНА ПАЗНЯКА

"Я не сумняюся ў тым, што В.Ганчара трymаюць у якасці "чорта з табакеркі", каб пры неабходнасці выставіць яго "героем-пакутнікам" і яшчэ раз ашукаць Беларусь".
"Другі раз беларусаў не ашукаюць". Старонка 5.

Алег Трусаў

Урокі для апазыцыі

«Усебеларускім народным сходам» Лукашэнка распачаў сваю мабілізацыйную кампанію

Сход выявіўся добра прадуманай рэкламнай акцыяй з узделам такіх спэцыяльна запрошаных зорак, як нобэлеўскі ляўрэат родам з Віцебску, сын чыноўніка калініяльной адміністрацыі Жарэс Алфёраў, газавымагнат з «Ігры» Ігар Макароў, лідэр украінскіх камуністаў Сыманенка, бранскі губэрнатор-камуніст Лодкін, мітрапаліт Філарэт, расейскамоўная актрыса Акружная, кіраўнік Беларускага грамадзка-культурнага таварыства ў Польшчы, пасол Сойму Ян Сычэўскі, вязень сум-

лення Павал Барадзін. Програма развязвіцца краіны была з помпай і адзінадушна ўхваленая. БТ здымала гэту зорную ростань на відэастужку ідзальнай якасці.

Сход прадэмантраваў, наколькі ўкараніліся дэмакратычныя вартасты і дзяржаўніцкія рытуалы за пяць апошніх гадоў. Сход не спрабаваў прызначыць дату выбараў. Лукашэнка падкрэслыў немагчымасць аднаўлення Савецкага Саюзу.

Працяг на старонцы 3.

Апытаўніе "НН"

Беларускамоўная грамада, да якой належыць большасць чытчоў "НН", застаецца падзеленай на дзівэ амаль роўныя часткі: лібералаў і фундамэнталістаў. Такі вывад можна зрабіць з чытцаў адказаў на анкету "НН". Першыя шукаюць палітычных кампрамісаў і ўздалу ў кааліцыях дзеля адхілення ад улады Лукашэнкі. Другія — изаліцця ўніясты. "Ніякіх кааліцыяў нам ня трэба!" — часта адказваюць на чацвертае пытанніе прыхільнікі Пазняка. Яны лічаць, што галоўнае сёньня — захаваць чысціню нацыянальнае ідэі.

Працяг на старонцы 5.

Всёй краіны

Першае прычасыце ў Смургонях

Да першай камуні

Перад летнімі вакацыямі 246 ма- ленькіх парафіянаў касцёл Св. Міхала Архангела ў Смурго- нях прынялі першую Камунію. Амаль год яны вывучалі Біблію зь сёстрамі Люцыяй і Маргарытай. А бацькі дзяячынак паклапаціліся пра ўрачыстыя сукенкі. Бы падзея- тая здараецца раз у жыцці.

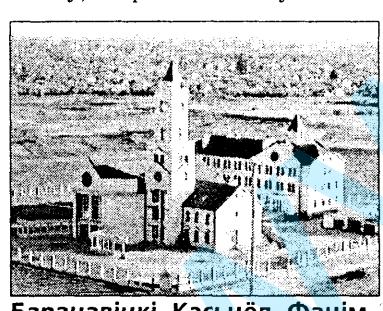
Грыб — атрута для егавіста

Наеўшыся веснавых грыбоў, ся- м'я з чатырох чалавек (тата, мама і два малыя 5 і 8 год) трапіла ў рэзідэнцыю. Бы няправільна прыгатавіла падстуپныя смажкі. Даўтары казалі, што бацькі — сок- танты (егавісты, ці што), мала таго, што самі ўзетарыяны, дык яшчэ і дзядзей марылі. Адськін і цяжкія вынікі. Выратаваць іх выратавалі, але ныркі і печані, асабліва ў ма- лых, пашкоджаных.

Таціана Скарынкіна, Смургоні

Свята Маці Божай Фацімскай

У Баранавічах адбылося свята Фацімскай Божай Маці. У сувяточнай імшы бралі ўдзел каля 5000 чалавек. Ня ўсе зъмысьціліся ў касцёле, хто-ніхто слухаў знадворку. Пасля службы ля касцёлу распачаўся фест. У ят- ках людзі маглі набыць сабе не- шта смачнае. А побач выступалі рок-гурт "Рэзэрвацыя" і бард Віктар Шалкевіч, хор польскага клубу, творчы калектыв "Фест".

Баранавіцкі Касцёл Фацім- скай Божай маці

Ня слухай!

Жыве ў памежным горадзе на заходзе краіны журналіст. Ён мае радыё, слухае наўны і музыку. У яго ёсьць у дыялазоне FM пэўны выбар. Само сабой, Маскву ён ігнаруе. Масквою ён быў перакор- млены за трыцаць гадоў жыцця пры СССР-ы. Як ашалелья, транслююць сябе на поўную моц літоўцы, якія паставілі побач зь мяжою магутны рэтранслятар. Але ў 300-тысячным горадзе іх рэальная могуць слухаць бадай 10—20 чалавек. Бы мова занадта замежная, нават да польскай ані не падобная.

Застаецца ўключачаць Варшаву альбо Менск. Радыёгалаасы з

(Баранавічы). Паралельна распачаліся гульні й конкурсы для дзя- цей, якімі кіравалі сёстры-ма- нашкі. Альлагольны напой, нават піва, у ятках не прадавалі, аднак весільносці ставала і бяз іх. Тако- га нармальнага ўралейскага съвята даўно ня бачылі Баранаві- чы. Сорамна прыгадваць 9 траўня, калі гаралка лілася ракою, а Малады Парк захлынаўся ад съме- ця, бруду й п'яніх падлеткаў.

Руслан Равяка, Баранавічы

Свята ў Жыровічах

20 траўня беларусы ва ўсім съве- це адзначаюць Дзень зляўления Жыровіцкага абраза Божай Маці, які цяпер захоўваецца ва Ўспен- скім саборы Святы-Ўспенскага мужчынскага манастыра ў Жыро- вічах. З даўніх часоў да цудадзе- нага абраза ідуць хрысціяне ўсіх канфесій.

Б.Т.

Спартовы тыдзень

Футбол у Мазыры

Менскія дынамаўцы, прайграўши "Славі" дома, ехалі ў Мазыр, каб усё ж трапіць у фінал ды зда- быць Кубак Беларусі, а разам з ім — права на ўдзел у Кубку УЭФА. Аднак згулялі ўнічью 1:1.

"Славі" трэці год запар у фінале. Сёлета ёй дзявядзеца граі з бабруйскай "Белшынай", якая адолела рэчыцкі "Ведрыч". Незалежна ад таго, што — "Славі" ці "Белшына" — пераможа 27 траўня, бабруйчане ўжо маюць квіток у Кубак УЭФА, бо "Славі", чэмпіён краіны, будзе браць ўдзел у адборы да Lігі чэмпіёнаў.

2 чэрвеня беларуская зборная гуляе ў Ерэване з дружынай Сук- іасяна. У новым рэйтынгу ФІФА мы засталіся на ранейшым 88-м месцы, а армянаў "панізілі" на два радкі — 95-я памылка.

У Гамбургу Максім Мірны пе-

Навіны гаспадарскія
Спачатку
СЭКВЭСТАР

За студзень-сакавік "абменынік" прадаў валюты на 33,2 млн. далі- раў больш, чым купілі. Каб утры- маль курс рубля, Наібанк "на- ціснуў" на прадпрыемствы і давёў ававізковы продаж валюты дзяржа- жаве з 17,6 да 24,8%. Тому срод- каў на рэканструкцыю Беларуска- га металургічнага завода і "Бела- рускалю" зноў ня будзе.

Паўстае й пагроза паліўнага кризысу. Спажыўцу завінаваціліся "Белнафтхіму" калі 16 млрд. рублёў, і ён ня мае за што набы- ваць нафту для перапрацоўкі. І крэдыта ня возьмеш, бо ці ня ўсе банкаўскія рэсурсы пайшли на па- сяўную. Давядзенца браць пазыкі ў расейскіх банках.

Міністэрства фінансаў авбясыціла, што скарачае бюджетныя вы- даткі. Сэквэстар робіцца з мэтай знайсці грошы на падвышэнне заробаку. Аднак мае на той, хто эканоміць, а той, хто зарабляе. А як тут заробіш, калі з пачатку году доля стратных прадпрыемствў павялічылася да 41,8%, і замест патрэбнага для "100 далераў на кожнага" росту ВУП краіны на 5,5% ён узыняўся толькі на 1%?

Сяржук Іваноўскі

Шляхі вядуць
ПРАЗЬ БЕЛАРУСЬ

З 10 чэрвеня цягнік «Санкт-Пе- цярбург—Калінінград», які раней ішоў праз Латвию, будзе аўтад- джаць яе праз Віцебск, Полацак і Маладечна. Працягласць шляху павялічыцца на 200 км.

Б.Т.

Съвет магнатаў Пшазьдзецкіх

У Заслаўі адчынілася гісторыка- мастацкая выставка "Заслаўе. Ілюзіі і реаліі магнатаў Пшазьдзецкіх". Аўтары экспазыцыі, мастацтвазнаўца Таціана Гаранская і мастак Віктар Маркавец паспрабавалі ўваскрасіць з нябыту съвет, што загніў у польскім войнаві і экспрапрыяцыі.

Пшазьдзецкія ўладарылі ў Заслаўі ў XVIII ст. Цэнтральны фігурай экспазыцыі стаўся Антоні Тадэвуш Пшазьдзецкі (1718—1772), які дапамог Станіславу Аўгусту Панятоўску зрабіцца каралём Рэчы Паспалітай, за што й атрымаў тытул графа Заслаўскага, а таксама шматлікія прывілеі. Напрыклад, яму дазвалілася ладзіць у Заслаўі, дзе было тады ня болей за 200 жыхароў, штогадовыя кірмашы, якія збиралі па 20 тысяч наяднікі.

Новае становішча вымагала ад- паведнага анатуражу, і Пшазьдзецкі распачаў у Заслаўі маштабнае будаўніцтва. Паўстаў касцёл Нараджэння съвятой Панны Марыі, які, аднак, ня стаўся фаміль-

най пахавальняй Пшазьдзецкіх, што разылацеляіся па съвеце паслья падзелу Рэчы Паспалітай. Касцёл быў разбураны ў часе апошніх вайны. Налета мае скончыцца ягоная доўгая рэстаўрацыя.

А вось пра аднаўленне заслаў- скага палаца-паркавага комплексу, створанага італьянскім дойлідам Карла Стампіані, пакуль няма гаворкі. Толькі рэшткі забудовы датрываюць да нашых дзён. Цяжка нават уяўіць, як выглядаў Заслаўскі палац. Нават на здымках канца XIX — пачатку XX ст. можна пабачыць толькі съцільныя дамкі і парушаныя пуні, якія калісці былі часткамі графскай сядзібы.

Цэнтральнае месца выставы займаюць партрэты Пшазьдзецкіх, намаліванныя Віктарам Маркаўцом: багіня съвецкіх салё- наў Алені Радзівіл, дачка Антонія Пшазьдзецкага, што атрымала выдатную адукацыю ў маёнтку Міхала Клеафаса Агінскага; яе сын Антоні Генрык Радзівіл — аўтар оперы "Фаўст"; ягоная жонка — прынцэса Люіза...

Юлія Андрэева

Дарунак ад Ежы Гедройца

Нацыянальная бібліятэка атрымала падарунак — пойную калекцыю выданняў парыскага "Культуры", якія належала Гедройцу.

Плён жыцця Гедройца вярнуўся ў родны горад рэдактара "Культуры".

Галоўная вартасты "Культуры" ў тым, што яна дапамагае знайсці ясныя адказы на істотныя пытанні нашага сёньняшняга жыцця. Як змагацца з нацыянальнымі ілюзіямі, якія адно маскуюць комплекс нацыянальнай непаўнавартасці? Як будаваць стасункі з палітычнымі апанэнтамі? Як ставіцца да Рәсей? Як патлумачыць падманутым і паняволеным людзям, што яны таксама вінаваты ў сваім гаротным лёссе? Як прымусіць іх крытычна зірнуць на сябе, зъмяніць стаўленне да суседзяў, адмовіцца ад старых схемы мысленія?

Ю.А.

Грамадзянін Вялікага Княства

Мастацкая галерэя Эўрапейскага гуманітарнага ўніверсітetu прэзэн- тавала выставу графікі Анджэя Струмілы.

На самай выставе "Маліваны з сантымэнтам, аднак быў шакаваны, калі ўпершыню наведаў горад продкаў. На месцы колішніх Залатагорскіх могілак, дзе спачываюць ягоныя продкі, ён пабачыў Палац мастацтва, аблкладзены "ка- банчыкам".

Штогод у сядзібе Струмілы ў Маджковай Рудзе, ля Сувалак, ладзіцца Міжнародны пленэр гра- нітнае скульптуры, у якім трады- цыйна бяруць удзел і беларусы. Апрача інтэлектуальных дасяг- ненняў, прафесар ганарыца сельскагаспадарчымі перамогамі. У яго 44 гектары зямлі, славутая на ўсю Польшу, стайні...

На разыўтаныне Струміла пада- рыў Эўрапейскому гуманітарнаму ўніверсітetu каштоўныя кніжныя зборы, прысьвечаны гісторыі шля- цеckіх родаў у Вялікім Княстве Літоўскім. Струміла, як і Мілаш, лічыць сябе грамадзянінам ВКЛ.

Ю.А.

Сындром "Русскага радіо"

Беларусі ніша "Русскага радію" даўно занята і перапоўнена. Зъмяншаць варта колькасць такіх станцыяў, а не павялічваць, дараражэнская маскоўская госьці.

Сярод FM-станцый існуе такса- ма "Сталіца", якая вічна пас- бацьку. Аднак "Сталіца" — дзяржаўная станцыя, і гэтым усё сказана.

Слухач атрымлівае з радыё на- віны і музыку. Навіны на "Сталі- цы" — лукашэнкаўская, музыка — у рэчышчы рэпэртуару расей- скамоўных поп-станцый. "Сталі- ца" бясконца круціць туго самую расейскую бяздарную папсу, што і ўсе іншыя бі-эі. Хіба што пра- па

афіцыйным рэчышчы. Нездарма яе нават крыху прапагандуе БТ. Аднак у этэры песню на беларускай мове рашуча ігнаруюць, нават "Сталіца".

Бі-эі фанабэрліва ставяць ук- раінскія песні, але ні ў якім разе не беларускі! Хаця ў нас багата зусім ня горшых за таго «Відапля- сава» гуртоў. Жывучы ў Менску, супрацоўнікі бі-эяў напэўна не- шта ведаюць пра існаваныне беларускай музыки. Ды я ня маюць съмельасці ставіць. І ў такой си- туацыі "Русское радио" хацела кагосці зідзівіць!

Для Бі-эі і краіна Беларусь да- гэтуль практычна не існуе, не па- чушчэ пра яе амаль нічога. Вядома, «Відаплясава» варта круціць, У- краіна — суседняя краіна. Аднак

Чарговы, сёмы...

Працяг са старонкі 1.

Съледам за ім астралёгія урачыста займалася большасць выступу ўдзелаў, прадказываючы, што з восені мы будзем жыць пры новай уладзе. А з новай уладай акрыея і беларуская мова.

Генерал Казлоўскі выйшаў на трывану ў цывільным, досыць бадзёра адчытаў па-беларуску віншаванне, выказаў заклапочанасць станам беларускай мовы, скончыўшы выступ карацен'кім "Спасіба". "Во гэта — ад сябе", — зъедліва пракаментараў галоўны рэдактар "Нашага Слова" Станіслаў Суднік, што сядзеў перад мной.

Міхail Чыгір сказаў, што за беларускую мову траба змагацца. Людміла Дзіцэвіч слушна з'явілася, што дастаткова палітыку сесіі ў Лукашэнкаўскую турму, як пачынае выяўляцца ягоная беларускасць Сяргей Папкоў, адзін з лідэраў КХП-БНФ, зачытаў ліст ад Пазынка. Было агучанае віншаванне беларускай амбасады ў Вялікай Брытаніі. Факсаў ад Ганчарыка, Гайдукевіча і Крыжаноўскага не паступіла.

Бурныя авацыі супрадажалі кожны выступ, ворагаў беларушчыны шальмавалі бязылітасць.

Кульмінацый сталася спрэваздача Аллега Трусава за пэрыяд 1999—2001 г. У сваім выступе ён адзначыў, што колькасць саброў ТБМ вырасла з 2,5 тыс. у чэрвені 1999 г. да 9 тыс. у 2001 г. Арганізацыя ТБМ ёсьць у кожнай вобласці і ў большасці раёнаў, а сябры ТБМ жывуць ня толькі ў Менску, Магілёве, Горадні, але і ў Мінску, Санкт-Пецярбурзе, Іркуцку, Вільні, Празе, Беластоку. У 10-мільённай Беларусі на 1 тысячу жыхароў — 1 сабр-тэбэмаўец. Лічы, адна праміле.

Станіслаў Суднік запэўніў прысутных, што газета "Наша Слова" мае агульнарэспубліканскія значчынне, і ў якасці доказу прывёў

слова Васіля Быкава: "Наша Слова" — газета нацыі".

У спрэчках дэлегаты распавядалі пра сътуцію на месцах, пра стан беларускай мовы і стаўленне да яе ўлады.

Канец зъезду прайшоў будзённа. У напаўсунчыні парадку пераабрадаў кіраўніцтва ТБМ. Старшынём застаўся Алег Трусаў, першай на месцынай — Людміла Дзіцэвіч, намеснікамі сталі Алена Анісім і Сяргей Кручкоў. Галоўным рэдактарам "Нашага Слова" застаўся Станіслаў Суднік. Шчырае зъдзілінне выклікала абраныя 52 чалавек у Раду ТБМ. Ці зъмесціцца яны на маленькой сядзібіце на Румянцева, 13? Каб жа ня выйшла якога здарэння!

У перапынку ў фое дэфіляваў Уладзімер Някляеў, спадзеючыся на незылічоныя інтарвію. Аднак, журналісты не сіпяшаліся падыходзіць да яго.

Па абедзе дэлегаты аблеркавалі Стратэгію развіція беларускай мовы ў ХХІ ст. і вырашылі адкладаці канчатковое вырашэнне гэтага пытання да наступнага зъезду ТБМ.

У апошнім нумары "Нашага Слова" з'явіўся на сябе ўвагу артыкул "Насустрач 7-му зъезду ТБМ". У ім сцьвярджаецца, што беларускай мове чатыры тысячы год і што яна была мовай дыпламатычных зносинаў у Еўропе ў Сярэднявеччы. З гэтым інтелектуальным багажом і ўступаем у трэцяе тысячагоддзьзе.

Алег Гардзінка

ТЭЛЕВІЗАР

Урокі для апазыцыі

Працяг са старонкі 1.

Кастрычніцкая плошча была аформленая гербамі гарадоў Беларусі (Некалі ж маглі і сцэнамі Лядовага пабоіща размалываць!) У прэзыдымуме сядзелі не сувіаркі й пастухі, а даволі рэспектабельныя менскі істэблішмент.

Лукашэнка трохі фальшивіў, нібы напярэдадні перарэпетаваў славутыя "экспромты" і старанна прадуманыя моўныя "ляпы", за якія яго гэтак любяць простыя людзі і СМІ. (Прамова поўнілася засыярогамі ад правядзення выбару «спусціць рукі», абяднанымі памагчы «зь бюджetu трима пальцамі», адкрыццямі, што жыды змагаліся з нацыстамі толькі ў Беларусі да Смаленшчыны і Масквы, бо «наш народ стварыў ім умовы для гэлага», і што ў кожнага чалавека мусіць быць радзіма, «на якой жыць і паміраць натуральнай съмерцю».) Красамоўства адэскага паштубу глядзелася штучна.

З іншага боку, уразіла, на-колкі Лукашэнка ведае — і гэта прыклад для апазыцыі — праблемы "звычайнага чалавека" дыкі не байдзца гаварыць пра іх. Чаго варты ходыць па пасаж пра бандытызм на польскіх дарогах і бяспеку нашых магістраляў.

Лукашэнка быў стрыманы і асьцярожны ў ацэнках апазыцыі (што можна парадзіці і ягоным апанэнтам) у адпаведнасці з парадамі палітэхнолягіяў. Па ўсім відаць, што ён наважаны змагацца перадусім за цэнтрысцкі электратарат.

Затое вырвалася ў Лукашэнкі неасыяцьорожнае прызнаныне пра існаваныне пазабюджэтных фондаў. У іх захоўваюцца, напрыклад, сродкі, атрыманыя за продаж танкаў, што падпала пад скарачэнне ў адпаведнасці з дамовай аб узброеных сілах у Еўропе. Такое выкарыстанне дзяржаўных грошай караецца згодна з крымінальным заканадаўствам.

Апазыцыі, што за 13 гадоў існаваныя не набылі нават звычайнай гукаўмазнільнай установоўкі і дагэтуль выступае на мітынгах праз фізрукіўскі рупар, ёсьць чаму пачуцьца ў вялікага гаваруна. Посьпех правага блёку залежыць ад таго, ці хопіць у яго фантазіі, каб здабыць падтрымку Вольгі Корбут і Івана Іванкова, Алёны Сывірдавай і Ігара Карнелюка, Мары Гулегіна да Барыса Кіта. Зь перадумоваю вылучэнням аднага кандыдата. У «партыі ўлады» ён даўно адзіны.

Мікола

Страйк

У страйку прадпрымальнікаў у краіне ўзялі ўдзел некалькі дзясяткі тысяч чалавек.

"Прысьвечені" ён быў «усебеларускаму сходу» Лукашэнкі.

Б.Т.

Бо сход, дзядуля, бо вялікі сход!

Антылукашэнкаўская пратэсты: 30 затрыманых

З самай раніцы на плошчу перад Палацам Рэспублікі, дзе адбываўся «сход», прыходзілі і людзі, нязгодныя з палітыкай Лукашэнкі. З самай раніцы грамадзянне ў цывільным пад кіраўніцтвам міністра Навумава затрымалі два дзясяткі саброў Кансэрваторыя-Хрысьціянскай Партыі БНФ. Уладзімер Юху пры арышце пералямалі скабы, цяпер ён у больніцы.

У абед у арыштанцікі аўтобус трапіў сабры Маладога Фронту, якія пе-реарапунуўшыся ў гістарычных пэрсанажаў, спрабавалі адзначыць Дзень музеў калі «Макдональдзу».

Увечары, нягледзячы на навальніцу і шквал, дзясяткі актыўістаў Аб'яднанай Грамадзянскай і Кансэрваторыя-Хрысьціянской партыі зноў выйшлі на праспект Скарыны з партрэтамі зынкіх палітыкаў. Да вечаровай акцыі далучыўся І Сямён Домаш — верагодны адзіны кандыдат патрыятычна-дэмакратычнага блёку.

Б.Т.

І ацярпелыя за Беларусь

Падчас акцыі "Зубра" ў Менску затрымліваліся Мікіта Сасім, Зыміцер Фядорчанка, Аляксандар Барадуля, Аляксей Рудакоўскі, Павал Кісялякоў, Зыміцер Драпачка, Аляксандар Атрошчанкаў, Алег Воўчак, Алег Масюк. 16 траўня ў Менску былі затрыманыя Леанід Малахай, Людміла Бажок і Леанід Садоўскі, Уладзімер Раманчук, Анатоль Крыварт, Аляксандар Чахольскі, Сяргей Пятровіч, Сяргей Папкоў. 17 траўня ў Барысаве супрацоўнікі міліцы затрымалі Сідорчанку Зыміта і Падалоку Сяргея, якія распаўсюджвалі газету "Зубр" на чыгунчынскіх вакзалах. 18 траўня ў Менску былі затрыманыя Цімох Атрошчанкаў,

Яна Санько, Наталія Васілевіч, Наталія Каўгіна, Алег Сагадзін, Яўген Пармякоў, Уладзімер Горса, Валеры Шукін, Віктар Туравец, Алеся Панцялей, Ягор Куніца, Алеся Тарасаў, Алеся Нішчык, Павал Севярынец, Іван Тамашэвіч, Анатоль Лагутаў, сп. Неруш, Вольга Кацянікова, сп. Палюховіч, Лівон Сакольнікі, Алег Рудзюк, Аляксей Фралоў, Уладзімер Плотнік, сп. Кащэнікі, сп. Рачыцкі, Валянціна Су-чок, Уладзімер Івашкевіч, Генадзь Пляшко, Уладзімер Юху, Мікалай Аңціповіч, Уладзімер Раманчук — яны прапаставалі супрацоўнікамі лукашэнкаўскай палітыкі на плошчу перад Палацам Рэспублікі. Усе яны зблынуліся — сабры Кансэрваторыя-Хрысьціянской Партыі БНФ і Маладога Фронту. Сп. Туравец на тымы тадыні арыштоўвалі таксама ў Смургонях.

«Рокс» (я ўжо не кажу пра бі-эй) існуе рубрика «Датчыкі». Дык вось, яе аўтар ведае толькі дэльце нацыянальнасці: "рускіх" і "ня-рускіх" — заходнікаў. Ён расказвае беларускім слухачам пра даты і падзеі альбо амэрыканскія ды эўрапейскія, альбо расейска-цимутаракансія. Пра які-небудзь Кызылкум або Сызрань, але ні ў якім разе — не пра Менск ці Горадню. Да апошняга часу ні слова пра Беларусь не было. Каравей, усе значныя цікавыя падзеі, усе славутыя асобы ня мелі ніякага дачыненія да нашай краіны. І ўвогуле — пра ўзгадваць ня варта... Аказваецца, можна жыць на праспэкце Скарыны, а штодзённа адчуваць сябе ў Ціверы,

маючы жаданыне зъезьдзіць у Маскву па кілбасу, схадзіць у маўзалей або паглядзець па «ящыкі» кіно пра Амэрыку. Зрэшты, гэта добра вядомы сындром гома-саветыкуса, на які цярпела значная частка беларусаў. Праўда, нядзяўна я нарэшце пачуў, што «у гэты дзень 40 гадоў таму ў Менску ажаніўся са сп.нія Прушаковіч славуты Освальд!» Вось так, дзякуючы падзеі ў амэрыканскай гісторыі я меў магчымасць ўкосна пачуць, што жыву ў краіне Беларусь...

Ледзве не забыўся. Музичная застаўка перад выпускам навінаў на "Русском радіо" занадта на-гадвае застаўку на варшавскім Radio Zet. Цікаве «супадзенне»? Сяргей Максімовіч

НАША НІВА

Газэта тваёй душы

«Наша Ніва» — гэта 12 старонак інфармаціі і камэнтароў пра падзеі ў Беларусі і съвеце штотыдня, гэта паўнакроўная беларуская культура, гэта жывы голас незалежнага беларускага грамадзтва. Аўтары і чытачы «Нашай Нівы» разам твораць краіну.

Падпісны індэкс 63125. Падпіска на 1 месяц каштует 929 рублёў. Для менчукоў на шапік «Белсаюздруку» — 760 рублёў. Падпіску на «НН» прымаюць на любой пошце, у многіх шапіках «Белсаюздруку». Менчукам вельмі зручна падпісвацца «на шапікі» — танкейней, і газэту можна забіраць у панядзелак.

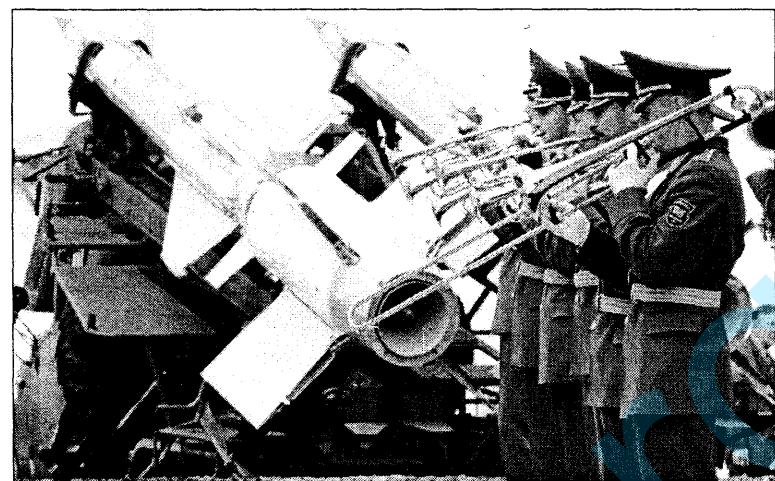
ПАДПІШЫСЯ САМ, ПАДПІШЫ СУСЕДА ДЫ СУСЕДНЮЮ ШКОЛУ!

дзе ж тады польскія песьні? Жыхары Менску нічога ня ведаюць пра надзвычай багаты музичны рынак суседзіў-палякаў. Так, польскія станцыі таксама масава круцяць англамоўную музыку, якую слушаюць ва ўсім съвеце. Аднак другая палова музыкі — свая, польская, а не валагодзкая, як у нас.

А зараз пра двухаблічнага Януса — «Радыё Рокс—Русское радио». Калі аднойчы на хвалі «Роксу» натрапіў на РР, мне стала ніякавата. Стала яшчэ больш дзіўна, калі з 10-й раніцы апошняе начала ператварацца ў «Рокс», а з 18-й — зноў у «Русское радио». І зноў замест нармальнай музыкі гучала расейская дрэні. Дзіўна было, што ці не адны і тыя ж супрацоўнікі

да 18-ці гаварылі, што яны з «Роксу», а потым адразу, што яны — «рускарадыўныя». Гэта выклікала пачуцьцё нестабільнасці, пысціхічнае нераўнавагі, нібыта пажартаваў нехта. Толькі што ў цыліндыры сядзеў трус, і вось ужо — толькі сэрпанцін, мішура. У мяне нават узүнікла адчуванье, што маскоўская радыё пачынае пажыць пажыць.

Вядома, што «Рокс» адкрыў сваім часам у Мінску беларускую. Апошнім часам яно мяненасці ў значнай ступені задавальняла. Шкада было б, калі РР яе цалкам замяніла. Гэта ўсё адно, як памяняць далір на рубель. «Рокс»

На адкрыцці і падчас выставы "Milex"

КРАІНА-СПЭКУЛЯНТ

У Менску адбылася Міжнародная выставка ўзбраення і вайсковай тэхнікі *Milex-2001*.

На выставу купляць і прадаваць вайсковую тэхніку прыехалі прадстаўнічыя дэлегацыі Рәсей, Лібіі, Арабскіх Эміратоў, Паўночнай Карэі, Ірану, Сырыі. У менскім выстадуным комплексе можна было знайсці практична ўсё, што вырабляецца вайсковага ў Беларусі. А таксама пазнаёміцца з фірмовімі беларускімі працаванамі, якія датычыць настолькі вытворчасці новых узбраенняў, колькі мадэрнізацыі старых. Выставка мае стаць рэгулярнай і паралельнай зь іншым прэстыжным паказам — *IDEX* у Абу-Дабі.

Сярод узору мадэрнізаванай прадукцыі — новы прыцэл "Рубеж" кампаніі "Пеленг", які мае выкарыстоўвацца пры мадэрнізацыі БМП-2 (што вырабляюцца ў Рәсей, у Кургане) і танкай (таксама расейскай вытворчасці), іншая оптыка БелОМА (гэтаксама прыстасаваная пад расейскія ўзбраенны), новыя ўзоры піля-

тажных прыбораў барысаўскага завода "Экран" і прадукцыі завода колавых цягачоў з Менску (і першы, і другі працуюць у складзе расейска-беларускіх фінансава-прамысловых групаў "Аэракасмічнае абсталяванне" і "Абарончыя систэмы"). Сярод зусім новых распрацовак — танк-разведчык "Сталкер-2Т" пры вытворчасці якога выкарыстоўваюцца тэхнолёгіі кшталту тых, што для амэрыканскага самалёта "Стэлз" (танк вырабляе прыватнае прадпрыемства "Мінатор-сервіс"), а таксама перасоўныя пункты кіравання войскамі аўтарства аўяднання "Арат". Узялі ўдзел у выставе і аўяднаньне "Інтэргал", "Амкадор" і МАЗ.

Беларускі вайскова-прамысловы комплекс, аслаблены крахам савецкай імперыі і колішніх рынкаў збыту, ачуняў. Прадпрыемствы знайшли іншых спажыўкоў, менш патрабавальных, або іншыя спосабы збыту, часта ў ахбод міжнародных нормаў ці на рынках краінаў, адрынутых міжнароднай супольнасцю, а таксама карумпованых клиентатаў. Апошнія выявілася на

прыкладзе перуанскага і ўгандыйскага скандалаў. Прычым відавочна, што гэтыя аперацыі не былі адзіннымі. Не адзін фухіморы сярод карумпованых дыктатараў трэцяга сvetу.

Інтарэсы беларускіх прадпрыемстваў цесна спляяцца з расейскімі. Гаворка ідзе на толькі пра вытворчасць, што аднавілі старавы і стварылі новыя тэхналягічныя ланцужкі. Найперш — пра гандляроў-пасярэдніка.

Уявім сабе, што Рәсей на можа прадаць танкі Марока, бо рызыкую сстраці важны для сябе альжырскі рынак (альжырцы фактычна вяяюцца з мараканцамі ў Захадній Сахары). Тады тыя самія танкі, мадэрнізаваны ў Барысаве, прадаюцца ў Афрыку праиз беларускую паўдзяржаўную (а фактычна, прыватна-лукава-Лукашэнкаўска-шэйманаўскую) фірму. Рэжым сакрэтнасці, што пануе ў Беларусі, дапамагае да апошніяго захаваць гэта ў таемніцы на толькі для Альжиру, але й для канкуруючых расейскіх кантараў і тых расейскіх спэцслужб, якія гэтым кампаніямі-канкурэнтамі

апякуюцца (чытай: фінансуюцца).

Лукашэнка ўсе сем гадоў быў выразынкам інтарэсаў (фактычна — стаўленікам) на столікі нават вайскова-прамысловага комплексу, прадстаўленага на апошній выставе, хоць і яго таксама, колькі гэтых міжнародных спэкулянтаў. Яны зрабілі зь Беларусі дзяржаву-пасярэдніка і дзяржаву-ізгоя. Лукашэнка ўсе гады свайго кіравання старанна гуляў на каўсіць гэтага ВПК, падладжаваў пад ягонія патрэбы палітыку

"інтэграцыі з Расіяй" і пад яго выбіраў для краіны замежных партнёраў Беларусі. Падтрымка "вытворцаў съмерці" і спэкулянтаў ёю — зарука самаўпэўненасці "партыі ўлады" перад выбарамі. Драма Беларусі ў тым, што гэтых людзей звычайна не спыняе нішто — на крыўі пабудаваны сам іхны бізнес. Выклік часу для беларусаў — разарваць гэтыя ланцужкі, што намёртва прывязваюць нас да Рәсей.

Барыс Тумар

Разбіўся беларускі самалёт

15 траўня на поўначы Ірану, за 250 км ад Тэгерану, разбіўся пасажырскі самалёт Як-40, у якім знаходзіўся міністар транспарту гэтай краіны Р.Дадман і 7 дэпутаў Мэджлісу. Самалёт быў набыты ў Беларусі.

жам. Аднак іранская прэса пакуль не спрабуе ў чым-небудзь разабрацца і друкue адно здымкі з пахавання і месца аварыі. Так што беларусы могуць працягваць свой бізнес.

Н.Г.

Агляд сярэднеэўрапейскіх падзеяў

Немцы клічуць імігрантаў, а Чехі — гоняць

Нямецкі ўрад зьбіраеца лібералізаваць іміграцыйнае заканадаўства краіны. Рыхтуеца адпаведны закон. Да гэтых зменаў падштурхнувае брак высокакваліфікованых працаўнікоў і нізкі ўзровень нараджальнасці ў Нямеччыне. Да рэформаў змушае і плянавае пашырэныне Эўразвязу. Неўзабаве, праўдападобна, Нямеччына атрымае іміграцыйнае заканадаўства, заснаванае на систэме квотаў, абумоўленых канкэртным становішчам у тым ці іншым сектары рынку працы. Да сяняння асноўную масу імігрантаў у Нямеччыне складаюць нізкакваліфікованыя туркі і югаславы. Цяпер патрэбны адмысловы. І хайды ў Нямеччыне мільёны беспрацоўных, а 9% насельніцтва ўжо цяпер

складаюць іншаземцы, урад Шрода гатовы запрашаць новых замежнікаў. Адзінай умовай будзе, відаць, веданье нямецкай мовы.

Чахія таксама мяняю закон аб наданні прытулкі. Гаворка ідзе пра скарачэньне тэрміну разгляду заяваў і спыненне злодўжывання гэтай працэдурай. Да гэтага чэскую ўладу штурхает нечуваны наплыў "палітычных уцекачоў" з усходу, найперш з Украіны. Развіўліся ўжо цэлая індустрыя.

Безліч фірмаў і прыватных кансультантаў за памяркуюную плату дапамагаюць знайсці дзіркі ў ческіх законах і правільна аформіць дакументы, каб скарыстаць з "пераследу на бацькаўшчыне".

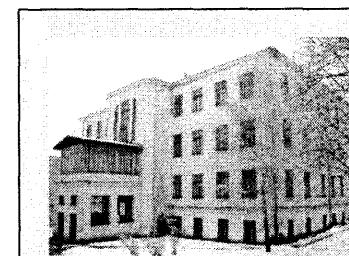
Людзі асабліва ахвотна бягуть у Чехіі, бо ў гэтай краіне падчас

разгляду справы аб наданні прытулкі яны маюць права працаўца. І нават калі ў прытулку адмовяцца, дык галоўная мэта — падзарабіць — на гэты час ужо звычайна дасягнутая.

Новы законопраект прадугледжвае варыянты, пры якіх просьбіту будуть адмаўляць адразу. Першое чытаньне ў парламэнце закона-праект ужо прайшоў.

У Бўгарыі віруе перадвыбарная кампания. Асноўных сілаў — працаўніцтва і сацыялістычнай апазыцыі і "трэцяя сіла" Сімёна II. Манархістай падтрымлівае больш за траціну выбаршчыкаў. Сацыялісты і дэмакраты пакуль маюць удвая меншыя ройтынги.

Сяргей Рак

Нацыянальны дзяржаўны гуманітарны ліцэй імя Якуба Коласа АБВЯШЧАЕ ПРЫЁМ

навучэнцаў

на 1 курс (8 кляса).

У ліцэі на паглыбленым узроўні дысцыпліны.

У ліцэі прымаюцца на конкурснай аснове навучэнцы, якія паспяхова скончылі 7 клясу. Інтэрнату ліцэй ня мае.

Навучанье бясплатнае.

Асноўная мова навучанья — беларуская.

Выпускнікі ліцэю карыстаюцца ільготамі пры паступленні ў вышэйшыя навучальныя установы.

Абітурыенты павінны прадстаўіць у камісіі наступныя дакументы: асабістую заяву, мэдичную даведку, табэлю паспяховасці за 7 клясу, запўненую пічатай.

Дакументы прымаюцца да 25 траўня (табэлю паспеховасці — да 28 траўня).

Адрас: 220050, Менск, вул. Кірава, 21, пакой сакратара. Тэл.: 226-10-73, 227-32-77. Уступныя іспыты — з 28 траўня да 5 чэрвеня.

Працяг са старонкі 1.

Няважна тады, хто выйграе прэзыдэнцкія выбары і які працент галасоў зьявярэ кандыдат з іміджам “незалежніка” і “дэмакрата”.

Першыя тыдні апытањня наперадзе ішоў Сямён Домаш. Аднак супольная дэкларацыя, падпісаная пяццю кандыдатамі, стала шокам для чытчы “НН”. Многія чакалі рапушчых, радыкальных кро- каў, а тут — палітычны гандаль. Ці нельга было абысьці безъ яго? — пытаючыя чытчы. Адзін наўпрост запісаў у лёзунгі: “Не дамо кандыдатам пяцёркі здача незалежнасць!” Другі залямантаваў у камонтарах на палёх анкеты: “Домаш+Вячорка=саюз з Расеяй”. Відавочны перабор...

Шкада, што да быльш паплечнікаў па партыі частка чытчы ста- віца больш варожа, чым да ідэйных апанентаў. Гэта адбываецца таму, што беларускамоўныя загна- ныя ў своеасаблівую рэзэрвацию, у якой свой свайго грызе без на- дзеі радыкальна зъяніць сыйтуа- цию ў краіне, вонкіх гета.

Пасля заявы “пяцёркі” рэзка пайшла ўгару колькасць галасоў за Зянона — палітыка, які не мя- няе сваёй пазыцыі і не ўтварае гандаль. Адыграла ролю, відаць, і жорсткая партыйная дысыпліна ў шэратах кансерватараў (хочы колькасць галасоў, пададзеных за Кансэрваторыю-Хрысціянскую Партыю БНФ трохі меншая — яе горад ведаючы).

Есьць сядр чытчы і лукашэн- каўцы. “Астатнія палітыкі яшчэ горшыя”, — пэсымістычна камэн- туе адзін з іх на палёх анкеты. А

Апытањне “НН”

другі падтрымлівае дэвіз “Беларусь для беларусаў”. Дэвіз, які ўпэўнена вышыаў на першыя вын- іковае месца.

1) За каго б Вы прагаласавалі на прэзыдэнцкіх выбарах?

- Янан Пазыняк 71 (37)
- Сямён Домаш 52 (33)
- Віцук Вячорка 13 (7)
- Аляксандар Дабравольскі 4 (3)
- Міхail Чыгір 4 (2)
- Аляксандар Лукашэнка 3 (2)
- Станіслаў Багданкевіч 2 (2)
- Ні за кога 2 (0)
- Юры Хадыка 2 (1)

2) Пад якім дэвізам мусіць ісьці на выбары кандыдат, за якога Вы прагаласавалі?

- “Беларусь — для беларусаў!” 29 (11)
- “Беларусь — у Еўропу!” 13 (10)
- “Незалежнасць і дэмакратыя” 7 (2)
- “Дэмакратыя, Еўропа, незалеж- насць” 6 (3)
- “Прэч маскоўскіх акупантаў!” 5 (2)
- “За вольную Беларусь!” 4 (3)
- “Незалежная Беларусь” 4 (3)
- “Нармальны прэзыдэнт” 3 (2)

Пад дэвізам нумар адзін, які ня- дайна рэанімаваў Зянона, ахвотна падпісваючы прыхільнікі розных кандыдатаў.

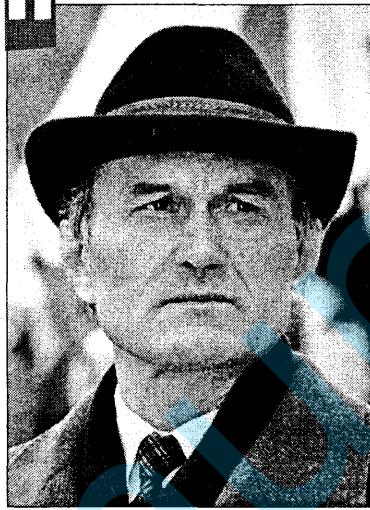
Астатнія дэвізы, як агульнавядомыя, кшталту “Радзіма і Свабода!”, так і прыстасаваныя да най- больш папулярных кандыдатаў, кшталту “Вядома ж, Домаш” ці “Хочаш жыць не абы-як, галасуй, каб быў Пазыняк”, сабралі адзін- два галасы.

Мы падлічылі, колькі разоў згадваючыя ў апытањні тыя ці

іншыя слова, разуменіні, карані словаў. Найчасцей, як выявілася, чытчы звязаўся з аўтографамі Беларусь, беларускі, беларусы — разам аж 85 разоў. Людзім хочацца, каб гэтае слова, нібы замоўа, глядзела з усіх перадвыбарных плякатаў, з усіх сценаў. Словы з гнязда “незалежнасць” — тое, над чым увесы час вісіц пагроза, пра што баліць сэрца кожнаму, — сустракаючыя 39 разоў. “Эўропа”, якія расчаравала нялясным Вікам, — 24, “драбабыт” і “дэмакратыя” — па 20. Пра астатнія згадваючы раздзеі.

- свабода, воля 18
- антырасейскія 13
- перамены, рэформы, альтэрнатыва 13
- адраджэнне 8
- закон, законнасць 5
- нацыя 5
- дом 4
- парадак 4
- антылукашэнкаўскія 3

Пазыцыя Зянона

Зянон Пазыняк даслаў у Беларусь з Варшавы ліст з ацэнкамі па- літычнай сітуацыі ў краіне і раз- гортаўнаніем прэзыдэнцкай кам- паніі. Зянон у прыватнасці піша:

“У Беларусі стварыліся дзве залежныя ад Масквы групы прэ- тэндэнтаў на пасаду прэзыдэнта, якія супернічаюць між сабою, ча- каючы, перш за ёсё, як ацэніць іх Крэмль.

Адна група — гэта Лукашэнка з сваёй камандай. Другая (“апазы- цыйная”) група — гэта пяць па- дабраных працадаўнікоў колішніх савецкай намэнклятурыв. І дадае: “Не хапа ў гэтай групе яшчэ адной дэльвіюх асобаў, але яны могуць звязацца”. “Апазыцыйнае ўтварэнне” з пяцёх намэнкля- турных прэтэндэнтаў на ёсць аль- тэрнатывай Лукашэнку, — уважае Зянон. — І Лукашэнка, і “пяцёркі” спадзяючыся на Маскву і гатовыя праводзіць маскоўскую палітыку “інтэграцыі” (то бок пас- туповай анексіі Беларусі ў Расею). Яны ўжо неаднаразова прылюдна засывілі гэта.

Аднак мы бачым, што “група з пяцёх” выстаўляеца якраз у якасці нібыта “апазыціі” і “аль- тэрнатывы” Лукашэнку. Гэткім чынам Москва, ствараючы ў Беларусі альтэрнатыву свайму ж Лукашэнку, агітуе беларусаў выби- раць паміж дэльвіюма прамаскоўскімі групамі: камандай Лука- шэнкі (дзе прэтэндэнт — Лука- шэнкі) і намэнклятурнай “пяцёр- кі” (дзе прэтэндэнта выявіць пазыней).

Для Расеі гэта бяспройгрышны варыянт у Беларусі. Акрамя таго, Москва атрымлівае свободную магчымасць манёўраў, на каго канчатковы паставіць.

У гэтым палітыканстве (ці, як цяпер называюць, “тэхналёгіі”) супольна бяруць удзел расейскія палітыкі і кіраўнікі менскай Mісіі АБСЭ нямецкі дыплемат Ганс-Георг Вік.

Яны ўжо выпрацавалі тактыку збору подпісаў адразу за пяцёх

- Бог, вера 3
- вепіч 3
- добрауседзства 3
- рынкавая эканоміка 3
- годнасць 2
- Зянон 2
- Сямён 2
- адказнанасць 1
- дзяржава 1
- нармальны прэзыдэнт 1
- “Наша Ніва” 1
- нэўтралітэт 1
- перамога 1
- салідарнасць 1
- самахварынасць 1
- справядлівасць 1
- сумленнасць 1
- цывлізація 1

3) За якую партыю Вы прагаласавалі?

- Кансэрваторыя-Хрысціянская Партыя БНФ (Пазыняка) 61
- Партыя БНФ (Вячоркі) 49
- Радыкальныя групоўкі 15
- Аб'яднаная Грамадзянская Партыя 11
- Ні за якую 7

Нечакана многа чытчы не давярае традыцыйным партыям, ад- даючы перавагу невядлікім, часта падпольным утварэнням. За іх выказаўся кожны дзясяты чытач

газэты, што ўзяў удзел у апытањні. Найбольш дакладна адлюстраваліся думкі гэтай катэгорыі чытчы, у анкеце, дасланай з Вільні: “Я за кааліцыю “Краю”, “Белага легіёну” і БПС”. Або чытчы з Менску: “Сэрцам — за “Край”, розумам — за БНФ Вячоркі”.

Сапраўды — во сіла магла б паўстаць! Крайне правая, рашуча, працадольная! І трывалы ўгрунтаваная на беларушчыне — у адрозненьне ад сёньняшняга “Зубра”, якога, дарэчы, ніводзін чытач не згадаў. На звыклі яшчэ.

Чытчы “НН” у большасці сваёй адмоўна ставяцца да расколу БНФ, не заўважаючы, якія прорва падзяляе нацыянал-лібералізм і нацыянал-фундамэнталізм. У тузіне анкетаў запісы — “за БНФ, адзін, нерасколаты”, “за БНФ, які зноў а'яднаецца”, “за БНФ — за любы з двух” і г.д. Чытчы гатовыя адначасова прагаласаваць і за Вячорку БНФ, і за АГП. Чытчы “НН”, каб маглі, дык даўно а'яднali б і правых, і цэнтрыстаў.

Апытањне працягваецца!

Другі раз беларусаў не ашукаюць

“апазыцыяніраў” без пазначэння на падпісных лістах прозвіща канкрэтнага кандыдата, за якога будзе аддаўваць свае подпісы вы- баршчыкі.

Напрыканцы таемны дырыжор аформіць усе подпісы на аднаго кандыдата. (Гэтым “адным”, дарэчы, можа стацца ўжо шосты ці сёмы спаборнік, апэратура прызначаны кандыдатам у апошні момант.)

Беларусы мусіць быць уважлівымі і не падпісваць анатымічных падпісных лістоў (гэта значыць — без пазначэння прозвіща таго, за каго ідзе збор), каб іхнай даверлівасцю ў чарговы раз не скарысталіся авантурystsы”, — рагамэндуе Зянон.

“Сёнянка” Москва ставіць на Лукашэнку, — канстатуе ён. — Ён ім патрэбны ў любой форме (легітимны ці нелегітимны), каб дапамагчы расейскому капіталу правесьці прыватызацыю і захоп нацыянальных маёмысці Беларусі, увесыць ў Беларусі расейскія грошы і скончыць такім чынам з намі як з дзяржавай і народам.

Калі Москва паставіць на Лука- шэнку, яму падбяруць альтэрнатыўную падстаўную фігуру з “пяцёркі” (ці з “шасцёркі”: як атрымаецца).

Калі ж Москва паставіць на Лукашэнку, яму падбяруць альтэрнатыўную падстаўную фігуру з “пяцёркі” (ці з “шасцёркі”: як атрымаецца).

Калі ж Москва паставіць на Лукашэнку, яму падбяруць альтэрнатыўную падстаўную фігуру з “пяцёркі” (ці з “шасцёркі”: як атрымаецца).

Цяпер пра Ганчара. У 1999 г. В.Ганчар прававаў прафінасаваную Москвой “апрацоўню” па раз- бурэнні БНФ і палітычным звіні- шчэнні ягонага кіраўніка — т.зв. “альтэрнатыўныя выбары” прэзыдэнта. Праз нейкі час Ганчар з'явіўся на вельмі падазронных абставінах, і з Беларусі выштурмаваў Сымона Шарэцкага, якога пасыльдаўна стараючыя дыскрэдыта- вадзь, каб яго нікто і ня згадваў.

Маё меркаванье такое: калі б на арэнду вышыараў выпусцілі В.Ганчара, то ўтворыўся альтэрнатыўны БНФ і палітычны звіні- шчэнні ягонага кіраўніка — т.зв. “альтэрнатыўныя выбары” прэзыдэнта. Праз нейкі час Ганчар з'явіўся на вельмі падозронных обставінах, і з Беларусі выштурмаваў Сымона Шарэцкага, якога пасыльдаўна стараючыя дыскрэдыта- вадзь, каб яго нікто і ня згадваў.

Я не сумняюся ў тым, што

В.Ганчара трymаюць у якасці “чортэ з табакеркі”, каб пры неабходніцце выставіць яго “героем-пакутнікам” і яшчэ раз ашукаць Беларусь. Аднак такое магчыма толькі пры пэўных палітычных абставінах на выбарах.

Беларусы ні на сэкунду не павінны забывацца, што ідзе змаганне за Беларусь паміж сіламі расейскага каліянялізму (у сферу якіх уваходзіць рэжым Лукашэнкі) і актыўнымі нацыянальными сіламі беларускай незалежнасці і свабоды. У гэтым сутнасць палітычнага канфлікту ў Беларусі”.

Зянон падкрэслівае: “Альтэрнатыўны расейскай палітыкі звязаны зіншчынна Беларусь ёсьць толькі тая беларуская сіла, якая змагаецца канкрэтна супраць такой палітыкі”.

Ен піша: “Людзі, што змагаюцца з рэжымам Лукашэнкі за ўладу, але падтрымліваюць каліяняльную “інтэграцыйную” палітыку Москвы, не з'яўляючыся на справе змагар- мі з рэжымам, а толькі спаборнікамі за дзяржаўную пасаду прэзыдэнта”.

Калі яны захопіць уладу, нічога ня зменіцца да лепшага, а толькі згоршае, бо тады ўлада стане легітимнай, прызнанай сіветам, і маскоўская апрацоўка па захопе Беларусі завершицца расейскім забрannыем беларускай маёмысці і поўным звінішчэннем наша дзяржавы, а затым — хуткім звінішчэннем беларусаў як нацыі”.

Самае брыдкае і самое амаральнее ў гэтай сітуацыі тое, што расейскай палітычнай каліянятараты дзейнічаюць заадно з заходнімі лібераламі (кшталту Ганса Віка), якімі яны церпіцца любымі сродкамі (а на практицы за кошт нашых нацыянальных інтарэсаў) зачыніць “беларускую пытаныне”. Москва прафэсійна карыстаецца гэты

ТЭМА

Тэрыторыя беспэрспэктывнасці

Зыміцер Бартосік

«Уважаемые белорусы. Мы, ваши старшие русские братья, такие же граждане Белоруссии, как и вы сами, от всей своей братской души поздравляем вас с итогами последнего референдума, где вы, в большинстве своем, проявили природную мудрость и немалое мужество, изъявив желание окончательно дорасти до великой русской культуры, придав языку Пушкина и Толстого статус государственного».

Прыкладна такі тэкст з'біраўся адзін мой сябар раздрукаваць і па расклейваць па сталіцы. Ідэя нарадзілася пасля рэфэрэндуму 1995-га году, які адбыўся якраз шэсць гадоў таму. Як нясцерпнае жаданне пасля бойкі яшчэ раз махануць кулаком. Махануць наастатак, каб надоўта запомнілася. Каб у тых, хто прачытае ўлётку, крыху праясьнілася ў гававе, што эта такое — пляываць у сваё.

Задума засталася няздзейнасцю. Аднак я згадваю пра яе кожнага разу, калі на вочы трапляюцца дыхтоўна зробленыя налепкі, што заклікаюць «сказати диктару нет». Сказаць, вядома, карціць. Прычым ня толькі дыктатару, але й тым змагарам.

Шмат чаго можна было спрагнаваць у 1995-м, але толькі на тое, што змаганье за демакратычную будучыню пра шэсць гадоў будзе весьціся амаль выключна пад расейску — каб быць зразумельным ня толькі сваёй аўдыторый, але і спонсарам, і расейскім назіральнікам. Тады як ніколі выразна было відаць мяжу між тым, што можна

рабіць, а чаго — ні ў якім разе. Моўны чыннік у тым падзеле выглядаў на асноўны. Бо супраць надання дадатковых паўнамоцтваў Лукашэнку прагаласаваў той самы мільён беларусаў, што й за адзінную дзяржаўную мову.

...З гадаваю адзін эпізод са свайго пачатковага беларускамоўнага жыцця. Гаспадыня кватэры, дзе я здымай пакой, ветэрранка вайній працы, неяк сказала мене: «Гатовая паспорыць, што кагда ты ўпярэды ўслышал беларускую мову, дык яна табе не панрвалася. Яна даўжна была паказацца цібе грубай».

Сама яна, колішняя вясковая дзяўчына, лічыла сябе расейскамоўнай мянчанкай.

Ня ведаю, ці пераканаў я несвядомую сямідзесяцігадовую старую ў відавочных рэчах. Аднак, што тое самае неўзабаве прыдзеца даказваць маладым, прыгожым, пісменным людзям, якія даўно ў спрытна «займаюцца демакратыяй», ніяк не чакаў.

Нядайна на праспэкце стрэў аднаго даўно знаёмага маладзёжнага актыўста, які ўручыў мне чарговую ўлётку за «наше будучее». На маё нямое пытаньне ён адказаў, што, майляў, не сустракаў яшчэ ніколі ў сваім жыцці чалавека, які б прасякнуўся беларуш-

чынай, прачытаўшы беларускамоўную ўлётку. Да беларушчыны, майляў, прыходзяць толькі праз культурных акцыяў. А таму траба заваёўваць некранутую цаліну — расейскамоўную грамаду.

Пагадзіцца зь ім не магу, бо я ня бачыў яшчэ ў Беларусі расейскамоўнай грамады. І ніколі не прыму за сваю ту мову, на якой гаворыць менская вуліца, менская FM-станцыя, «вэртыкальны» істоблішмент. Выключчыне тут складаюць газэты. Наша незалежная прэса, якая сапраўды гаворыць з чытаемым выключна па-расейску. Нібы з тамбоўцам.

З адvezчым Купалавым пытаньнем «Чаму вам дзіка яго мова, які азвяўся беларус?» я прыйшоўся па рэдакцыях дэмакратичных газэтаў. Завітаў у масавы тэлевізійны «Свободныя новості», ілюстраваны часопіс «Кур'ер» і газета «Отдыхай».

Вяртаючыся дадому пасля гутарак, заўважыў у пад'ездзе калі ліфту съvezжую зуброўскую налепку. «Territoria, свободна от лукашизма». Ня край, не краіна, не дзяржава. «Territoria». Вольная можа нават на столкі ад лукашизму, колькі ад нормаў і прынцыпаў. І ад перспектывы рэальных пераменай.

ШТО З МОВАЮ, ХЛОПЦЫ?

Kur'ep

Каб не палітычнае адценінне...

— Часопіс «Кур'ер» — прыгожае выданье, якое прыемна ўзяўся у рукі й чытатца. Аднак нашаніўскому чытатчу не стае ў ім беларускай мовы. Вы думаецце, што, калі зрабіць яго хача б на палаву беларускамоўным, ён згубіць сваіх чытаткоў ці павялічыць наклад?

Igor Германчук, рэдактар часопісу «Кур'ер»: Частка аўдыторыі нараўкае, што замала беларускамоўных тэкстуў. Іншыя кажуць: як добра, што па-беларуску няшмат. Неімін чынам мусіш выбіраць баланс. Такія ўмовы дыкуюць рынок, чытатэльна пакладаўца. Напрыклад, у нас ёсьць некалькі рекламамадаўцаў, якія просьціці ставіць іх рекламныя модулі на расейскамоўныя тэксты. Яны сыходзяць з таго, што расейскамоўны тэкст, незалежна ад яго прафесійнай якасці, прачытаецца шырэй.

А зь іншага боку — праблема якасці беларускамоўных тэкстуў. Я б з задавальненнем друкаваў якасці аналітычных артыкулы па-беларуску. Аднак у нас на мэдыйным рынке сярод журналістаў ёсьць толькі пара аналітыкаў, якія могуць якасна, зразумела, даступна, чытэльна пісаць па-беларуску.

У свой час я выдаваў газету «Свабода» цалкам на беларускай мове, і нават «тарашкевіцай». І наклад сігай дзясяткі тысяч. Газета мела ў папулярнасці, і чыталася. Гэта быў пачатак 90-х, калі атмасфера ў грамадстве ў дачыненні да беларускай мовы была добраўчылівая. Усе лічылі гэта прагрэсіўным. Пасля рэфэрэндуму 1995 г. рэзка змянілася стаўленне да беларускай мовы ў грамадстве.

— А ці не дапускаеце Вы думкі пра вяртанае тых шчасных часоў? Моя прыдумала, што немагчымае іх вяртанае?

— Такое рэзкае вяртанае, якое адбываўся пасля краху камунізму й распаду ССР на працы літаральна год-два, зараз наўрад ці магчымае. Думаю, што гэта будзе адбывацца больш паступовым шляхам. Многае будзе залежацца ад тых, хто піша ў выдаце па-беларуску, ад якасці беларускамоўных прадуктаў. Якансі беларускамоўны прадукт будзе папулярызаваць беларускую мову значна ўзростуней, чым сотні тэкстуў у яе абароне.

— Вы друкуеце ў часопісе каліровую рэкламу на добрай паперы. Швайцарская гадзіннікі і г.д. Не спрабавалі пераканаць рэкламадаўцаў, што беларускі тэкст у такім шыкоўным аздабленыні будзе выгадна вылучацца сярод аналагічных падобных рэкламай?

— Пераконваць не спрабавалі. Мяркуючы па наших назіраннях, калі в выданье было цалкам беларускомоўнае, то наўрад ці б яны згадзіліся даваць рэкламу. У іх ёсьць свае стэрэотыпы. Яны на хоцьці пазыцыяваць на рынку ў беларускамоўнім слоганамі. Яны лічаць, што тут можа быць нейкое палітычнае адценінне.

Свободныя Новости

Умоўная будучыня

— Які Вам бачыцца будучыня беларускай мовы?

Аляксандар Уліцэнак, галоўны рэдактар «Свободных Новостей»: Справа ў лёсце нашай дзяржаўнасці. Калі Беларусь захавае сваю незалежнасць, яна здоле ўвайсці ў ўсходнюю єўрапейскі дом пад першым часе нават расейскамоўнай. Расейскамоўная Беларусь у єўрапейскім супольным доме — гэта карціна бачыцца мене рэальнай. Калі гэта будзе рэальная незалежнасць, справа пойдзе такім чынам, што ўрэшце беларускай мове будзе набіраць абароты, і мы атрымаем сы-

Стыхі

Мова пераменаў

— На старонках абсалютна не-палітычнай, несур'ёзнай, «весмы мінскай» газэты «Отдыхай» дагэтуль не заўважаў нашай мовы, але там сталі з'яўляцца вялікай і змястоўнай інтэрвію з дзеячамі беларускай культуры — Валянцінам Тарасам і Артуром Вольскім, напрыклад. Вы сустрэлі мяне расдным паведамленнем, што «гатовыя нават дапусціць беларускую мову ў нашае выданье, і што неўзабаве выйдзе вялікае інтэрвію з Рыгорам Барадуліным». Гаворачы пра з'яўленне беларускай мовы на старонках «Отдыхай», Вы кажаце «нават». Гэта што, аманаліт? Беларускамоўныя супярэчыць Вашаму бачанью камэрцыйнага посыпеху?

Кацярына Высоцкая: Так, хочам мы таго ці не, але безумоўна камэрцыйны посыпех выданню можа прынесці расейскую мову. Расейскі выданыні, «АіФ», «Комсомолка» і г.д., займаюць першыя радкі ў рэйтингах папулярнасці ў Беларусі. Тым не менш, я ўпэўнена, што на мясцовым рынку немагчыма і непатрабна змагацца з расейскімі выданыні. Іх век кароткі не кароткі, але вызначаны. Да неікага моманту яны будуть дамінаваць. Аднак надыдзе момант, калі ў краіне адбудзіца перамены — і беларускамоўныя выданыні паднімуться. Мы на хоцам упесьці гэты момант, на хоцам застасцца ў эшафлоне з гэтымі расейскамоўнімі выданыні. Таму мы пачынаем часткове ўвядзенне беларускай мовы.

Гутарыў Зыміцер Бартосік

БЕЛАРУСЬ ПРАЗ 100 ГАДОЎ
Экспарт піва ў Нямеччыну

Менск. Раніца. Першы прамень сонца праціснуўся між хмарачосаў і ўпаў на бронзовы помнік Быку. На пустым пэроне менскага метрапорта аддалося: «Асьцярожна, дзіверы зачыняюцца, наступная станцыя — пляц Каліноўскага». Так пачынаўся новы дзень Беларусі...

У Сарбоне адкрыўся беларускі факультэт. У менскім Лінгвістычным універсітэце пачынаюць вывучаць новыя курсы: бірманскую культуру, мовы сухаі і кечуа. Апошні міліцыянт разуме пасля па-ангельску і тримаеца за кону, а на плокі «Жыве Беларусь!» з усмешкай адказвае: «Жыве вечна!» У Гомельскім ваяводстве пасля беларусаў на другім месцы па колькасці — японцы. У Брагінскім павеце яны вынайшли новы від кветак — фудзі, якія сталі сымбалем сінявай краіны.

Полацак ператварыўся ў беларускую Флярэнцыю, прыняўшы авабізкі культурны стыль. Ра-зам з Венай і Зальцбургам ён прываблівае слухачоў клясычнай музыкі. Таксама нідзе ў съвеце разуме пасля па-ангельску і тримаеца за кону, а на плокі «Жыве Беларусь!» з усмешкай адказвае: «Жыве вечна!» У Гомельскім ваяводстве пасля беларусаў на другім месцы па колькасці — японцы. У Брагінскім павеце яны вынайшли новы від кветак — фудзі, якія сталі сымбалем сінявай краіны.

Полацак ператварыўся ў беларускую Флярэнцыю, прыняўшы авабізкі культурны стыль. Ра-зам з Венай і Зальцбургам ён прываблівае слухачоў клясычнай музыкі. Таксама нідзе ў съвеце разуме пасля па-ангельску і тримаеца за кону, а на плокі «Жыве Беларусь!» з усмешкай адказвае: «Жыве вечна!» У Гомельскім ваяводстве пасля беларусаў на другім месцы па колькасці — японцы. У Брагінскім павеце яны вынайшли новы від кветак — фудзі, якія сталі сымбалем сінявай краіны.

Самая папулярная газета на пэрадроме стагодзінзя — «Вольная Беларусь». Літаратура стаціяў падзялена на саюму «Палесскую хроніку» Мележа, у кубінскія дзіцячыя храстаматы ўвайшлі «Песьня пра камэнданта Чэ» Генадзя Бураўкіна, у Мантавідзе ўсталявалі памятную шыльду Карласа Шэрмана, а ў Менску — бронзавага сабаку Шніпа.

Самая папулярная газета на пэрадроме стагодзінзя — «Вольная Беларусь».

Літаратура стаціяў падзялена на саюму «Сакральна».

Спаса-Эўфрасіньненскі манасцір

ператварыўся ў мікрорайон

Беларускай краіны.

Адзінае, у чым беларусы засталися кансерватыўныя, — гэта ў ежы Дранікі, зразы, клёцкі — на стале кожнага беларуса. Зынізлае саўжыванне гарэлкі, але новая унія пакрысе яднае наўсяні.

Абліччы местаў набылі рысы єўрапейскасці. Менск на мяжы часу нагадвае суцэльнай будаўнічай пляцоўкай. Зыненія Палац спорту на Нямізе, Палац Рэспублікі і пачварныя гмахі на ўсходніх аўтадромах, адбudoўваючыя апошнія

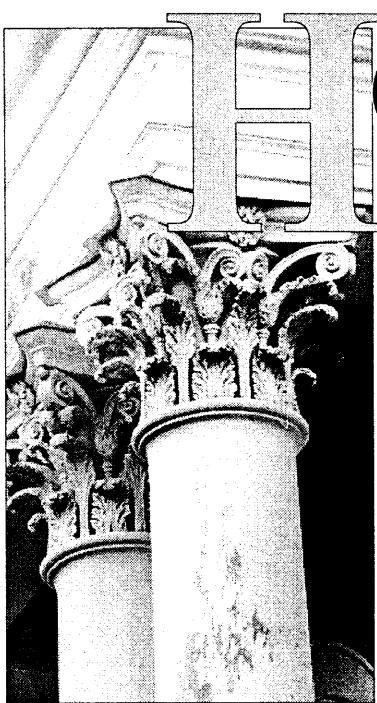
гады. Усе ўнія пакрысе яднае наўсяні.

Адзінае, у чым беларусы засталися кансерватыўныя, — гэта ў ежы Дранікі, зразы, клёцкі — насталі ў съвеце.

Адзінае, у чым беларусы засталися кансерватыўныя, — гэта ў ежы Дранікі, зразы, клёцкі — насталі ў съвеце.

Адзінае, у чым беларусы засталися кансерватыўныя, — гэта ў ежы Дранікі, зразы, клёцкі — насталі ў съвеце.

Адзінае, у чым беларусы засталися кансер

АЛЕКСАНДР МЕЛЮС

Нешта аднаго аберагае а іншага адразу губіць

тыстаў сарвеца з трапэцыі, то яшчэ што... Цыркачоў хавалі на гомельскіх могілках на Савецкай (там, дзе цяпер будзеца новы касцёл). Я нават асобныя магілы памятаю. Крыжоў тады на ставілі — зблішага "тумбачкі". Магілы былі направа ад уваходу (з боку вуліцы Кірава), там былі яшчэ лётчыкі пахаваныя — стаялі пра пэлеры на магілах. Шмат магілаў лётчыкаў было. Там побач пахавана і мая маці — памерла ў вайну, і сяброўка мая Поля. Немцы для сваіх адмысловыя могілкі зрабілі — у парку зъезда. Італійцаў, немцаў, усіх вайсковаў там хавалі.

А драўляны гомельскі цырк згарэў падчас вайны. Я на памятаю, што цяпер на гэтым месцы.

РУЙНАВАНЬНІ

Да вайны Гомель прыгожы быў. Аднак савецкая ўлада ўсё нішчыла. Я дагэтуль дзіўлюся, як яны палацу Паскевіча не зруйнавалі. І цэрквы такія прыгожыя былі, і калі парку вялікі касцёл — усё зьнесьлы. Каму гэта перашкаджала? Як яшчэ парк захаваўся! Аднак і там шмат дрэваў рэдкіх згинула. Г людзей шмат крываўся. Не было такой інтэлігентнай сям'і, якія будуць памятаць маму і тату?

Мы жылі ў Залінейным раёне. І цяпер наш дом з чырвонай цэглы стаіць на вул. Ватуціна. Усе мае сёстры былі старэйшыні за мяне. Паміж усімі была вялікая розыніца ў гадох. Састра Поля старэйшая за мяне на 18 год. Я была самая меншая, апошняя. А ўсе ўжо дарослыя, замуж павыходзілі.

Амаль штодзень хадзілі ў парк, мінаючы невялікія каталіцкія могілкі з вельмі старымі магіламі, прыгожымі помнікамі і скляпамі. Пасыля могілкі началі разбураць, мы бачылі — ляжали на ходніках косткі. Пасыля косткі зграблі, як съмецыце, і прыбрали. Можа нехта і забраў парэшткі сваіх пахаваных сваіх... Калі быў каму забраць. І цяпер, калі я думаю пра Гомель, часам згадваю гэтыя маленкія могілкі, згадваю, як косткі ляжелі на дарогу. І кожны раз узънікае непрыемнае адчувањне. Так усё добрае пра Гомель узгадваеца з дзяцінства, толькі вось гэта пяч...

ДРАЎЛЯНЫ ЦЫРК

Гэтае месца вызвалілі для цырку. Зрабілі падмурак праста на магілах. Будынак быў драўляны, з вялікім купалам. На гастролі прыяжджалі цырковыя трупы з іншых гарадоў — у Гомель сваій не было. І амаль штогод у цырку здаралася трагедыя. То нехта з а-

СЫРЭНЫ ПА ЛЕНІНУ

Маім бацькам вельмі не падабалася савецкая ўлада. Маці казала пра Леніна: "Гэта прыйшоў сатана". Так яно й было. То таго, глядзішь, выслалі, то таго.

Я памятаю дзень, калі памёр Ленін. Мне было пяць гадоў. Я выйшла на ганак адна. Хто быў дома, на памятаю. І раптам загулі сырэны. Каля нас былі паравознарамонтныя майстэрні — адтуль такія страшныя гудкі пайшли. Я вельмі напалохалася, памятаю да-гэтуль, як я злякалася.

МАРКІЗ ДЭ САД

У нас дома было шмат дарэвлюцыйных кніг, яны належалі маім сёстрам. Я любіла чытаць позна ўвечары, калі бацькі ўжо спалі. Узльезу з нагамі на стол і чытаю. Страшна было, здавалася, што пад сталом нешта ёсьць. Чытаю Гоголя "Вій", і страх бярэ. Гэты вялікі стол і цяпер ёсьць у Гомелі. Была ў нас кніга маркіза дэ Сада. Я ўзяла яе аднойчы ў школу, хацела сяброўкам паказаць. А настаўніца заўважыла, была непрыемная гісторыя...

СЯСТРА

У дзяцінстве мяне сястра Воля апранала — яна сама шыла, перашывала. Яшчэ яна съпявала ў

хоры, які ў часе вайны трапіў пад акупацыю ў Харкаве. Пасыля Воля аптынулася ў Амэрыцы і там працавала на радыё — съпявала. Там зусім іншае жыццё было. Я аднойчы павінішавала яе з 9 траўня, а яна мяне спытала ў наступным лісце: "Ліда, з чым гэта ты мяне павінішавала?" І ўсе даваенныя здымкі, якія ёсьць у нас, гэта Воля даслала з Амэрыкі ўжо ў 70-я. На адвароце адной карткі: "Ліда, не крываў, што я вяртаю здымкі. Калі буду кепска сябе адчуваць, я іх усе сплю, а ў цябе ёсьць дзеткі, якія будуць памятаць маму і тату".

ТЫФУС З-ЗА СЫНЕЖКІ

Мая сяброўка Паліна памерла ў юнацтве — зъяла брудную сынежку, калі мы коўзаліся на каньках. У парку быў каток вялікі, перад Палацам. Сяброўкі Паліна і Маруся зъялі сынежкі і захварэлі на брушины тыфус. Паліна памерла, Маруся засталася жывая, перашвэрэла. А Паліна — адзінай дачке ў бацькоў была. Яны жылі вельмі добра, багата. Ейны бацька працаў на КВЖД. Ён з Далёкага ўсходу прывозіў такія рэчы, якіх у нас ніхто ня бачыў. Тады ж у про дажы не было нічога. А Паліна заўсёды была прыгожая апранутая па тых часах. Да вала і сяброўкам на сіці свае рэчы. Добрая была. Гадзінінк у яе быў вельмі прыгожы, яна дала яго часова хлопцу. Потым Паліна памерла, а гадзінінк у яго так і застаўся. Цяпер, можа быць, і ўратавалі б яе, а тады лекаў такіх не было. Не было антыбіётыкаў. Не лячылі людзей амаль.

САМАЛЁТ

Мы ўсе, дзяўчата, паступалі ў мэдэцынскі тэхнікум, вучыцы на фэльчараў. Пасыля сканчэніня я працаўала ў порце. Былі ў Гомелі парады, што хадзілі ў Кіев. Вялікія, вы такіх і ня бачылі — двухпавярховыя. А пасыля мяне перавялі на дэбаркадэр каля парку. З гэтага дэбаркадэру я аднойчы глядзела на маленкія двухмасцовыя самалёты. Ён лётаў, насіўся, круціўся. Над самай маёй галавой. Я падумала: "Зараз зваліца!" Ён раз — і на ваду зваліўся.

ЗНАК ПАШАНЫ

З Пятром мы пазнаёміліся ў кіно імя Калініна. Там ён мяне заўважыў. Іхнах вайсковая частка стаяла ў Лешчанцы. Пятр ўжо тады меў орден "Знак пашаны", атрыманы ў 1936 г. на вучэніях войскаў Заходняга фронту. Орден яму ўручыў маршал Конеў.

Тады орден меў вялікае значэнне, усе звярталі ўвагу. Дысам Пятр быў відны. Пасыля мы сустракаліся на танцах, у клубе імя Леніна. Потым ён пачаў заходзіці да нас дамоў. Мама мая вельмі нездаволеная была, не прышоўся ён ёй да душы. А пасыля я за яго замуж выйшла.

ПЕРШАЯ ДАЧКА НОНА

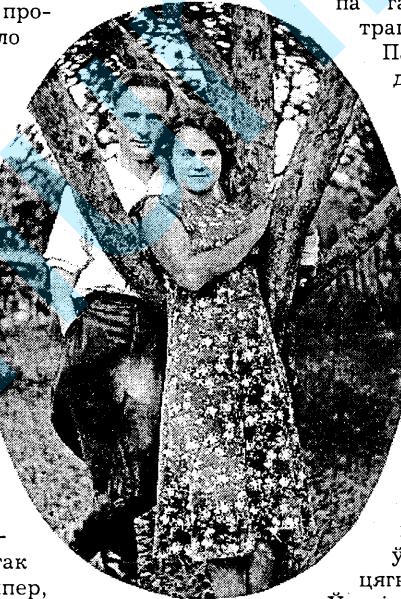
Маленькая была. Памерла ад дызэнтыры ў час эпідэміі. Была большая крыва, моі уратавалі б. Я, яшчэ калі на замужам была, бачыла сон: з нашага дому выносяць зусім маленкую дзяўчынку ў труне: хаваюць...

БАЯВЫ АФІЦЭР

Яму ўвесь час хацелася ваяваць. Толькі трапіць на фронт, як з'ім ававязкова нешта здарыцца. На Фінскай вайне перабіла ногі: стаяў у танку, высунуўшыся зь люка. Увесь экипаж загінуў, а яго выкінула. У Фінскую вайну шмат параненых было. У Ленінградзе ўсім месца не ставала, развозілі па гарадах. Так трапіў у Сядробск.

Пасыля 39-га іхні дывізіён стаяў у Заходній Украіне

— у замку Сапегі. Прыйгожы замак. Я гуляла ў валейбол з маладымі афіцэрамі. Да нас прыходзіў праваслаўны сувятар, сымпатычны такі, мы сябравалі гаварылі дзога. Вайна дасье памерла мяне ў Гомель. Прыйехала ў Гомель — і абвясцілі: вайна. Я ўвечары села ў цягнік і паехала ча стку, у мэдсанбат.

намі. Пасыля быў вымушаны на агул сысыці ў партызаны. А я не пасыпела.

ГОМЕЛЬСКАЯ ТУРМА

Маіх бацькоў узялі ў закладнікі, каб мяне забраць. Я на стала хавацца, прыйшла — немцы іх адпусцілі, а мяне арыштавалі й пасадзілі ў гомельскую турму. Яна была на скрыжаванні Савецкай з Рагачоўскай. Сядзела я там колькі месяцаў, пакуль не падышлі савецкія войскі. Са мной забралі дактараў — Ніну з Уваравічаў і Вольгуту Стафанайну. Яны на мелі ніякага дачыненія да партызанаў. Іхныя сваякі-палицаі палічылі, што ў іх ёсьць золата, дык пасадзілі іх нізвашта, каб яго забраць. А галоўны палицыант ва Уваравічах пасадзіў цалую сям'ю — мужа, жонку, дзяўчынку 18 гадоў і хлопчыка, — што хацелі, тое і рабілі.

ПАРАШУСТЫСТКА

Да нас у камеру пасадзілі адну дзяўчынку... Яе высадзілі расейцы — з парашутам. Відаць, нехта яе выдаў. У камэрі яна ўвесь час маўчала, нічога пра сябе не расказвала. Доўга парашутыстку не трималі — павалі і расстралі. З намі яшчэ разъбіраліся, марудзілі, а яе — адразу. Такая была сладкая — ціхая, бляявая...

САВЕЦКІЯ ВОЙСКІ

Вельмі нечакана падышлі час Гомеля савецкія войскі. Пра нас забыліся, ахова разъбеглася са страху. Людзі нам адамкнулі, выпусцілі нас, і мы разышліся па хатах. Я прыйшла дамоў, там была мама... Працаўцаў я вярнулася да воднікай на дэбаркадэр. Пятр пайшоў у войска. У Польшчы яго параніў снайпер — выбіў вока. Пятр быў вайсковым камандантам Магілёва, пакуль не дэмабілізавалі й не паслалі на працу ў Воршу. Жылі мы на Ленінскай калія ваенторгу. Ваенторг разрабілі лягася, а ў гэтым разъбіраліся і дом, дзе мы спачатку жылі. Як мне тут не падабалася!..

У нас быў аўчар шзыры, узялі шчанюка ад сабакі-мінёра. Вельмі добры быў сабака. Яго скралі. Каля вайсковага спыняліся — вось і звyezdy sable.

ЛЁС

У мяне ў маладосці нічога добрага не было. Не пасыпееш уладкаўца, як ававязкова нешта здаравы. Неспакойна было. Відаць, у кожнага чалавека ёсьць лёс — вось так табе траба, так табе і будзе. І гэтага не абыдзеш. Можа, ёсьць людзі больш настойлівія, з моцнай воліяй, яны могуць нешта зъмяніць. Аднак усё адно ёсьць тое, што чалавеку суджана. Чаму аднога чалавека забіваюць, а ты побач — і жывы застаешся? Адзін падае, а другі ідзе — гэта ў адным і тым самым шэрагу. Чаму што... Некаму дадзена, як мne, дажыць да старасці. А іншаму памерці ад гадкай хваробы маладым.

Запісала Паліна Сыцепаненка

Караоке па-беларуску

У Філармоніі адбыўся вечар памяці
Ігара Паліводы

Юлія Андрэева

За пяць год пасля заўчастнае съмерці ягону творчасць высока ацэнваюць аматары музыкі. Вечар памяці сабраў поўную залу.

Набор жа выканануцай быў дзіўнаты. Спачатку на сцене заўхаліся дзяўчата ў стылізаванай вонратцы "a la манашкі". Хвілінаў пяць яны эратычна выгіналіся ў розныя бакі, потым выйшла канфэрансьеўка і абвясціла, што перад намі выступіў Дзяржайны ансамбль танцу, а нумар зваўся "Эўфрасінія".

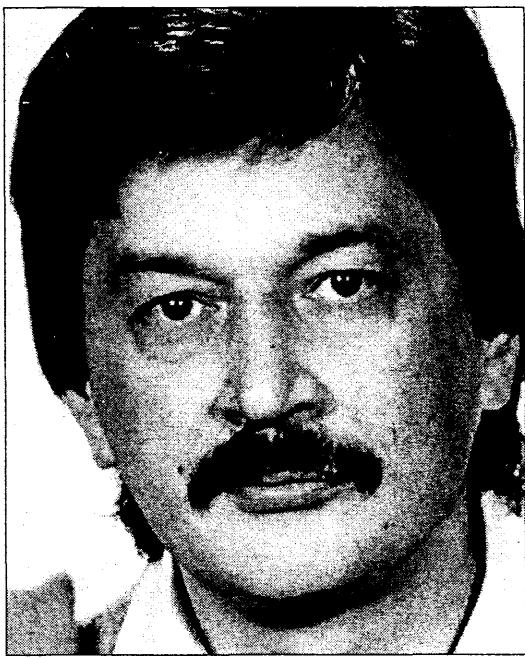
Пасля "Хрыстовых нявестаў" выступіў мужчынскі хор Жыровіцкага манастыру пад кіраўніцтвам дзяяка Андрэя Скробата. Відаць, гэта акурат і быў "іншыя зоркі беларускай эстрады", анансаваны ў афішы. Хор складаўся з пяцёх маладых мужчынаў, відавочна з кансерваторскай адукацыяй. Пачалі яны бадзёра, але дзесяці на трэцім куплеле згубілі танальнасць, і распачалася такая какафонія, што аўтар музыкі напэўна пераварочваўся ў труне.

Потым на сцену жыцьцярадасна выскывала Алена Саўленайтэ ды засыпвала "Па-над белым пухам вішні". Акурат за гэту песню Ігар Палівода напэўна заслугоўвае нашай увагі, бо быў звязаны. Перш за ёсць, ён выявіўся як выдатны піяніст. Яшчэ ў школьныя гады яго ўзвышалі да генія, аднак у Москву Палівода не падехаў. У той час у Кансерваторыі выкладаў Ілья Шэршэўскі — надзвычай таленавіты музыка, які не зрабіў канцэртнае кар'еры з прычыны псыхічнай хваробы. Ён і прыгрэў Ігара ў сваёй класе, і той ужо не шукаў нічога лепшага, тым больш, што побач былі сбры, з якімі не хацелася расставацца. Васі Райнчык — вясёлы хлопец і добры піяніст, які падзяляў захапленыне Паліводы бітламі і джазам. Падчас вучобы Райнчык з Паліводам шмат іграў дутам на рэялях, рыхтавалі забуйныя музычныя капуснікі для кансерваторскіх сяўтав. Аднак калі яны звязніліся ў Міністэрства культуры, каб праўдзіца на Ўсесаюзны конкурс эстрады, іх адразу ж асадзілі: "Брамса траба граць!" Пасля гэтага "блаславення" хлопцы разышліся сваімі дарогамі, хая назаўжды засталіся сбрымі. Шкада. Паводле шматлікіх успамінаў, гралі яны на горш, чым Кісялеўскі з Тамашэўскім. Мо калі б міністэрства пайшло ім насустроч, іхнія творчыя біографіі склаліся б іншай?

Зрэшты, галапузая съпявачка наўрад ці адчувае гэткія тонкасці. Яна съпявае, як умеє, і съпявае нават няблага ў параняйні з іншымі выкананіцамі, што ўдзельнічалі ў гэтым канцэрце. Прынамсі, у ейным съпеве чуваць кожнае слова. Чаго яня скажаш па Ядвігу Паплаўскую, якая траціць усю свою энэргію на задорніцкай падскокі ды кектэльва віхляньяне клубамі.

Амаль усе ўдзельнікі канцэрту съпявалі пад фанаграму, што было б цалкам нармалёва для вісковага клубу, але ганебна для філарманійна залі. Фанаграмы быў пераважна самаробныя, танныя, гук дрэнна збаланіраваны і не прыстараваны да акустычных умоваў Філармоніі. Многія песні паўтараліся па два разы ў розных выкананіях, нібыта ўдзельнікі канцэрту ня мелі, з чаго выбіраць.

Адзінным выніяткам на гэтым сумным фоне сталася Інна Афана́сева, якая выканала песню "Познай ноччу лучына дагарала..." з песьненай опэры "Максім" (1987). Песня — вельмі складаная для выканануць — съпявачца без акампанемэнту. А значыцца — без фанаграмы, без падстрохойных лінаў, якія падтрымліваюць артыста ў выпадку катастроfy. Адзінай падмогай быў мікрофон (без якога было б лепш, бо большасць Паліводавых твораў лепей гучыць у акустычным варыянце). Съпявачка аж трымцева ад хвалівання. Аднак песня выйшла з ейных вуснаў на адным дыханіні, съвежая і прыўкрасная нават у сваім трагізме. Узнагародай Інніне быў

Мулявіна не дапускала нікіх іншых цэнтраў прыцягнення ўнутры калектыву. Аднак жа менавіта для "Песьняроў" Палівода напісаў вакальны цыкл на вершы Робэрта Бёрнза.

З "Песьняроў" ён пайшоў з палёгкай. Пачынаючы з 1987 г., ён працуе аранжавальнікам у Дзяржаўным канцэртным аркестры. Праз ягону руку прыйшло мнóstva песьні, створаных мэтрамі эстрады. Многія з тых мэтраў — народныя артысты, буйныя дзеячы Саюзу кампазытараў, прафэсары Акадэміі музыкі — умеюць кампанаваць толькі мэлдыю з прымітывным акампанемэнтам. Без аранжавальніка-«нэгра» гэтая людзі як бяз рук. Тутака і прыдаліся ўменьні Ігара Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі з прымітывнасці кампазытарскага мысльенія нашых "зуброў"...

Аднак Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі з прымітывнасці кампазытарскага мысльенія нашых "зуброў"...

Аднак Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі з прымітывнасці кампазытарскага мысльенія нашых "зуброў"...

Аднак Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі з прымітывнасці кампазытарскага мысльенія нашых "зуброў"...

Аднак Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі з прымітывнасці кампазытарскага мысльенія нашых "зуброў"...

Аднак Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі з прымітывнасці кампазытарскага мысльенія нашых "зуброў"...

Аднак Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі з прымітывнасці кампазытарскага мысльенія нашых "зуброў"...

Аднак Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі з прымітывнасці кампазытарскага мысльенія нашых "зуброў"...

Аднак Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі з прымітывнасці кампазытарскага мысльенія нашых "зуброў"...

Аднак Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі з прымітывнасці кампазытарскага мысльенія нашых "зуброў"...

Аднак Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі з прымітывнасці кампазытарскага мысльенія нашых "зуброў"...

Аднак Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі з прымітывнасці кампазытарскага мысльенія нашых "зуброў"...

Аднак Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі з прымітывнасці кампазытарскага мысльенія нашых "зуброў"...

Аднак Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі з прымітывнасці кампазытарскага мысльенія нашых "зуброў"...

Аднак Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі з прымітывнасці кампазытарскага мысльенія нашых "зуброў"...

Аднак Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі з прымітывнасці кампазытарскага мысльенія нашых "зуброў"...

Аднак Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі з прымітывнасці кампазытарскага мысльенія нашых "зуброў"...

Аднак Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі з прымітывнасці кампазытарскага мысльенія нашых "зуброў"...

Аднак Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі з прымітывнасці кампазытарскага мысльенія нашых "зуброў"...

Аднак Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі з прымітывнасці кампазытарскага мысльенія нашых "зуброў"...

Аднак Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі з прымітывнасці кампазытарскага мысльенія нашых "зуброў"...

Аднак Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі з прымітывнасці кампазытарскага мысльенія нашых "зуброў"...

Аднак Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі з прымітывнасці кампазытарскага мысльенія нашых "зуброў"...

Аднак Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі з прымітывнасці кампазытарскага мысльенія нашых "зуброў"...

Аднак Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі з прымітывнасці кампазытарскага мысльенія нашых "зуброў"...

Аднак Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі з прымітывнасці кампазытарскага мысльенія нашых "зуброў"...

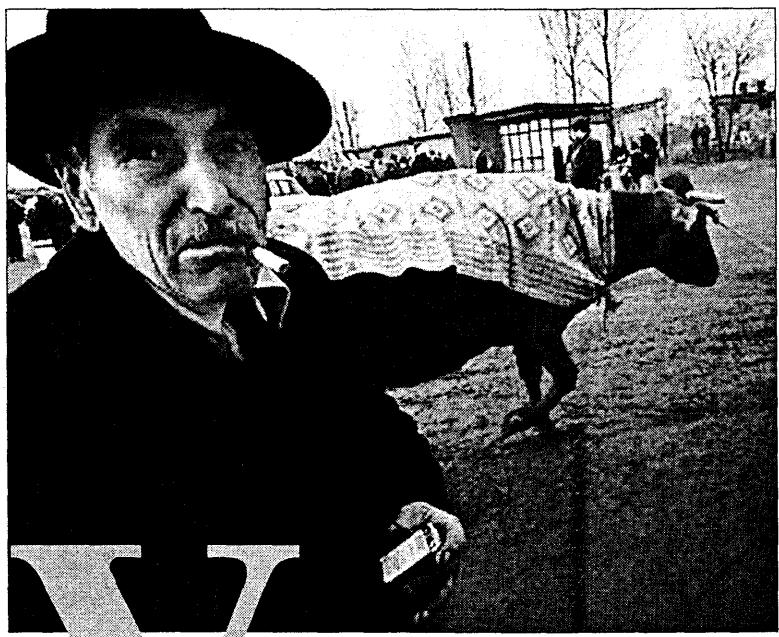
Аднак Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі з прымітывнасці кампазытарскага мысльенія нашых "зуброў"...

Аднак Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі з прымітывнасці кампазытарскага мысльенія нашых "зуброў"...

Аднак Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі з прымітывнасці кампазытарскага мысльенія нашых "зуброў"...

Аднак Паліводы, які на той час вучыўся на кампазытарскім аддзяленні Кансерваторыі ў класе Смольскага. Ён працаўваў афіцыйна і неафіцыйна — за жывыя дзяляры, часцяком кіпі

ЛІТАРАТУРА

Уарозе

Славамір Мрожак

Брычка бегла хутка, хоць на палівой дарозе дзе-нідзе стаялі лужыны. Навокал нікога не было. Да-лёка — на ўзроўні конскіх вушэй — цімнела палоска лесу. Ралтам я ўбачыў, што калі дарагі стаіць чалавек у мундзіры паштовага міністэрства. Потым — другі, таксама ў паштовым мундзіры. Трэці, пяты...

— На службе, — паказаў пугаю фурман.

— На якой службе?! — прыгамшана перапытуя я.

— На дзяржаўнай. Тэлеграфная лінія.

— Як тэлеграфная?! А дзе ж дрот, слупы?!

Дзядзька павярнуўся і зірнуў на мяне.

— Вы, пэўна, здалёк... Гэта ўда-каналены тэлеграф — без слупоў і бяз дроту. Тут меўся быць звычайнік, але дроту нам так і ня вы-дзелілі, а без яго і слупы пакралі.

Я криху памаўчай.

— Але ж як тэлеграф робіць бяз дроту?

— Так і робіць. Адзін крычыць тэлеграму другому, другі трэціму, трэці чацвертаму — і так па ўсёй лініі, пакуль ня дойдзе, куды траба.

— І што — ўсё спраўна працуе?!

— А чаму не? Працуе. Толькі тэлеграмы часта перакручаюць. Асабліва, калі хто вып'е. Паўстаўляе ад сябе розных словаў — і так далей валіць. А з большага — гэта тэлеграф нават лепши, чым з дротам. Жывы чалавек хутчэй за дрот думае. И бура не нашкодзіць. И на слухаў эканомія — а то лясы ў нашай Польшчы зусім павысякі. Дык смаліц іх ня трэба. Толькі зімой часта ваўкі заходзяць... Но-о!

Конік пабег веселей.

— А што людзі? — дзіўлюся я.

— Ня-ёжу церпяць!?

— А што ім? — цяпер зідзіўся дзядзька. — Служба ня цяжкая. Толькі што трэба замежныя мовы ведаць з большага. Бо цяпер адкуваных шмат, ўсё замежныя словаў ўстаўляюць. А наш загадчык пошты нядыўна з Варшавы вярнуўся, дык рацыяналізацыю будзе рабіць: дасыць ім рупары, каб горла гэтак ня дралі.

— Ну, а калі зь іх хто глухі? — не здаваўся я.

— Глухіх не бяруць. И гутнявых. А неялк адзін заіка пралез па пратэкты, дык выгналі — блякаваў лінію. Кажуць, на дваццатым кілямэтры адзін стаіць, які тэтральну школу скончыў, — выразней за ўсіх крычыць.

Я криху падумай і спытаў:

— А ці хацелі б вы мець ўсё ж звычайні тэлеграф, са слупамі і дротам?

— Барані Божа! — дзядзька ажно падскочыў. — Наш тэлеграф

МАНАЛЁГ
маналёг

Пані Стася, яшчэ дзіве поўныя. Шкодна? И мне шкодна. Ну, калі ласка.

Лета прыйшло. И апошнія зязолькі кінуць хутка сваё “ку-ку”... Слухай... зрабі ласку, кукукні хоць раз, га? Ну, кукукай хоць троху. Не кукукнеш? И я цяпер ані ку-ку.

Эх, братка, Міцкевіча ізноў вунь як уздымаюць. Чаму, спытаю я вас?! А я быццам разумее, што... не-е, супраць яго дык я нічога ні маю. Божа мой, такі самы чалавек, як любы іншы! Запаліш цыгарэту? Не запаліш? И я не запалю.

А так, паміж намі і зімой хоць нешта, а добра. “Гайд, коні! Сынег сувяжуткі...” Носішца сабе ў вазку па палёх. А вёскі — міма. Але апрош таго... ты нешта сказаў? И я нічога не кажу.

И ўсё ж такі прырода важнейшая за ёсё. Паставіш сабе пэляргонію — і глядзіш... А потым шэф зразае табе прэмію! Альбо трамвай адразае табе нагу. А пэляргонія так сабе і стаіць. Будзі здароў. Ни маеш здароўя?! И я ня маю.

Быў малы, дык ненавідзеў усю гэтую сымфанічную музыку. Яна мяне толькі сымышыла. А памятаеш “Песеньку валацугі”? Тады мела яшчэ быць вайна з Летувой альбо нешта такое. Санація. Але ўсё было добра. “Эй, товариш, больше жызни...”. Я любіў эстраду.

Цяпер — возьмем гэтыя масавыя заплыўы на Вісьле. О-о, заплыўы на Вісьле гэта не такая простая штука. Вісла — каралева польскіх рэкі. Дваццаць мэтраў у самым вузкім месцы. Ну, праста вада-а, кругом вада, поўна вады. А пасярэдзіне — Ванда. От з такім цыцкамі...

Пані Стася, яшчэ па аднай.

А ў гісторыі нашай століцы розных дэталяў. Адныя дэталі. Нан-

прыклад, Грунвальд. Чалавек хоць ведаў, куды ішоў. Але я асабіста хачу чорных парэчак. И як найменш таго Захаду. Толькі нельга гэтулькі есць, а то ж званітуе.

Самае важнае, каб усе мы мелі здароўе. А я — ня-ўажлівы нейкі. Зайшоў раз у прыбранельню — і распашпілі каўнерык. Бо жыць трэба ўмець.

А хоць бы тыя акіянскія глыбіні возьмем. Плаваюць там розныя — мяудзу, вугор, камбалы. И пэўна хоць чаго-некі ўспіць. А выпіць абсалютна няма чаго — ні злева, ні справа. Так што нам лепей. Ты ня п'еш? И я ня п'ю.

Закусі сырком. Цудоўны сырок, праста чароўны — як Люўр альбо Капры. Не падабаецца Люўр? Мне таксама. Я адчуваю да яго нейкую інстынкцыйную гідлівасць. I таму тримаюся ад яго як мага далей.

Зрэшты, хто ведае: мо апошні раз бачыўся. Паеду я з гэтага Кракава. Ажно ў Вялічку. Бо там самыя старыя і цікавыя ў Эўропе салайнія шахты. I буду адтуль вечарам глядзець на мора агнёў над Кракавам. Там на сільніца — жывуць. Падумаю сам сабе.

Ня ўмее на кані верхам ездзіць. Але як умею ездзіць на трамваі! Для неяк і са мной выйшла здарэнне. Спытаў мяне аднай: чаго вы, урэшце, хочаце?! — і я нічога ня мог сказаць.

Пані Стася — дзіве.

Баюся, што зуб забаліць. “Не ад солі, не ад поля...”

Жыццы і мastaцтва. Пра гэта шмат можна гаварыць. Напрыклад, такса.

“Такса брэша на дрэве — і зыдзіўляеца людзям, бо нікому ня трэба знаць, дзе шчасце здабудзе”. Аснык напісаў. I гэтак было.

Пані Стася, яшчэ.

Ведаў я тут аднаго рэжысёра. Здольны быў. А ці дасі веры, што ў мяне ўжо раматус?! Ад вады. Тыя стыхі шмат быдзі нам на рабіць могуць. Калі захочуць.

Страшна люблю лесапасадкі. Кожнае сівята лесу — мае сівята. Бо лес — гэта здароўе, мяса і малако.

Пані Стася, яшчэ.

Я, братка, ніколі ня мучыўся і не пакутаваў. А ўвогуле заўжды

круціцца які-небудзь шакал. Такому руки не падам. Па сутнасці, мы можам толькі радавацца. Во маём з чаго. Лысееш? I я лысое.

“Час прыйшоў, пасівей мой волас. Конь падох, апусцеў наш двор...” Ясенін. И нешта тут ёсьць, як сказаў нехта і паказаў на труну, дзе ляжоў ягоны бацька. Пані Стася...

Хачу быць канём.

Божа мой, як бы я хацеў быць канём...

Ледзье ўбачыў бы ў лястэрку, што замест ног і рук у мяне капыты, на срацы хвост, а морда зрабілася конскай — неадкладна б рушыў у жыўллёвы адзел.

— Прапшу выдаэліць мне найсучаснейшую вялікую кватэру з усімі выгодамі, — так бы я папрасіў, нават — заявіў.

— Падайце заяву і чакайце свае чаргі.

— Ха-ха-ха! — засміяўся б я. — Ці я ня бачыце, што я ня простишэры? Я асаблівы і незвычайны!

— Атрымаў бы адразу найсучаснейшую вялікую кватэру. I з такай агрэмаднай ваннай, як для каня.

Я виступаў бы на сцэне ў кабарэ, і ніколі б ніхто не сказаў, што мяне ў мяне таленту. Нават калі б мае тэксты былі — горай не бывае. Наадварот.

— Для каня нават вельмі добра, — хвалілі б адны.

— Але ж і галава! — захапляліся б другія.

А якую б выгоду я меў з прымавак, показаў ды іншай народнай мудрасці: конская здароўе; робіць, што той конь; у каня чатыры ногі, і то спатыкаецца...

Зразумела, у конской скury маё жыццё мела б і адмоўныя бакі. Мае ворагі атрымалі б новую зброю. Свае ананімныя лісты да мяне яны пачыналі б так: “Ды які з цябе конь?! Поні ты, а ня конь!”

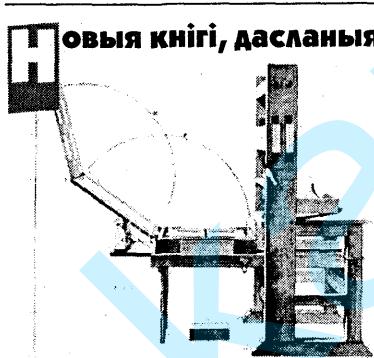
Але жанчыны мной бы цікавіліся:

— Нейкі вы не такі, як усё... — казалі б яны.

А ўжо трапіўшы на неба, я атрымаў бы без сумнёву крылы — і стаў бы Пэгасам.

Конь з крыламі! Што можа быць прыгажэйшым?

Пераклаў з польскай
Алесь Чобат

Архітэктурныя помнікі Полацку:

Буклет / Укл. Т.Джумантаевай; Бел., анг. і рас. мовамі. — Менск: Беларусь, 2001. — 34 с.: іл. — Наклад 1000 ас. ISBN 985-01-0369-8

Каліровыя выявы помнікаў першага беларускага століцы. Каштве 3,8 т.р.

Гісторычная брама: Гісторычна-краязнавчы часопіс № 1 (18), 2001. — 44 с.: іл. — Наклад 299 ас.

Часопіс выходзіць на Берасцейшчыне.

Канстытуцыя 3 траўня 1791 року на ліцвінскіх мове ўдзячнымі нащадкамі перакладзеная і выдадзеная ў гонар 210 годдаку прыняція їй на дойную ўсім ліцвінскім памяткы. — Менск: Літоўскі: Віліялітпушкаўская віртуальная гуртоўня гісторычна «Litvanka», 2001. — 12 с.

Пераклад канстытуцыі Рэчы Паспалітай.

Л.Хмяльніцкая. Гісторык з Віцебску. (Жыцця і памяць Аляксандра Сапунова). — Менск: Энцыклапедыка, 2001. — 256 с.: іл. — Наклад 500 ас. (Бібліятэка часопісу «Беларускі Гісторычны Агляд»). ISBN 985-6599-23-7

Упершыню поўна выкладзены жыцця і памяць Аляксандра Сапунова.

Пры канцы кнігі змешчаны съпіс ягоных працаў. Цана кнігі 2 т.р.

Даламожнік падрыхтаваны ў БДУ. Цана 2,6 т.р.

Падрыхтаваў Віктар Мухін

Літвіна Л.Хмяльніцкай

Гісторык з Віцебску
(Жыцця і памяць Аляксандра Сапунова)

Вышаў новы нумар аналітычна-крытычнага агляду часопісу “ARCHE”. Сёлета ў “Скарыну” — 104 старонкі, а ня 80, як летась.

У нумары:

- <ul style="list-style-type: none

Сабачья гісторыі

Віктар Шніп

Адзін сабака прыехаў у Барысаў. Зайшоў папіць кавы ў забагайлаўку. А там Граждан, пераапрануты ў міліцыянта, п'е гарбату. Убачыўшы прыежджага, Граждан дастаў гукаўмазнільнік і сказаў: "Я ў дзяйнстве хварэў на рапіт, але я ведаю, што Васіль Быкаў сёньня служыць у паліцыі, і вы там, у сваім Менску, яму дапамагаеце..."

Адзін сабака невядома адкуль прыехаў да Шніпа. А Шніп пераапрануўся Гражданом і пайшоў начаваць на вакзал.

Адзін сабака прыехаў на звезд пісьменнікаў. Зайшоў у залю пасяджэння. А там Граждан стаіць за трывунай і расказвае пра Му-Му і Герасіма, якія загінулі ў часы калектывізацыі.

Адзін сабака прыехаў у Варшаву. Ходзіць сядом палаюка і дзівіца: "Як усё чыста..." . I раптам чуе голас Граждана: "Пісы крэй! Гаўно за сабой змываць трэба!"

Адзін сабака прыехаў на курорты. I чуе: "Шаноўныя Гражданы і Гражданкі, каму трэба зрабіць байстручка, заходзіце ў палацу нумар шэсць". Прыймі вядзе доктар Айбаліт з групай дрэсіраваных шымпанза".

Адзін сабака прыехаў з камандзіроўкі. Звоніць у дзіверы. А жонка не адмыкае, а кажа: "Я цяпер жыву з Гражданом, а ты

едзь туды, адкуль прыехаў. У нас бульбы на траіх ня хопіц..."

Адзін сабака пераапрануўся ў Дон КіХота, сеў на каня і паехаў шукаць сваю Дуль Сі Неко. Убачыў гэта Граждан, пакланиўся пераапранутаму сабаку і сказаў: "Міласцівы гасудар, у вас вусы адклейліся,

і ў каня хвост адваліўся. Вазьміце мяне, дастапачцімы, сваім падмятайкам. Я буду вам казкі начан разказваць і з дзяўчатаі спаць..."

Адзін сабака трапіў у жыбот рыбы-кіта. Хацеў паспачыць, як пачуць голас Граждана: "Ад мяне ты нікуды ня дзенешся. Трэба будзе, улюбіцца і жэнішся!"

АД ГРАЖДАНОУ

Сабака набыў квіток на канцэрт. Прыйшоў, а там сяпывае "Гражданская оборона".

Адзін сабака любіў чытаць хоку, а Граждан не разумеў і лягіўся: "Ды ідзі ты са сваім Купалам..."

Сабака харчаваўся ў "Бульбянай", а Граждан лічыў гэта непатрыятычным і піў гарбату ў "Мак-Дональдзе".

Адзін сабака навучыўся хадзіць на задніх лапах. Убачыў гэта Граждан і закрычаў: "Я вас усіх на канені пастаўлю!"

Адзін сабака прыйшоў на мітынг, а Граждан падбег і пытается: "Вы ад якой партыі?"

Сабака атрымаў ліст з-за мяжы, Граждан пакрыдуўся і згрыз сабе локці.

Адзін сабака апрануў смокін. Убачыў Граждан і здзівіўся: "Ну, выліты Кураз!"

Адзін сабака вельмі хакаў жанчын. Зайважкі гэта Граждан і кажа: "Альбо партыя, альбо бабы".

Адзін сабака быў у Парыжы, а Граждан служыў на савецка-мангольскай мяжы.

Арцём Арашонак, Віцебск

Грамадзянін, якія мелі праблемы пры перасячэнні беларуска-польскай мяжы ад самадарства польскіх уладаў, могуць звязацца па тэлефоне:

8-029-66-88888

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

ВІТАНІІ

Вінующую доктарку Канаплю зь Дзіцячага анаталігічнага цэнтра ў Бараўлянах з Днём народзінай. Пасынкі

Іракца!!!

Вінуючу цібе з 18-годзідзем! Ты ўжо стала вялікай.

Шчасціца і хаканьня. Галінка

Вінуюшчу Барадзіну Ірынку, бо яна ў мяне ёсьць. Павал

Хадзінскі

Іракіна! Я цябя хакаю. Усім сэрцам. Назайсёдь. Павал Хадзінскі

Андрусік Дзенісевіч! Даруй шчэ раз за маю дурную галаву!

Вінуючу цібе з прызначаннем. Я пра цібе памятаю й хаджу сустрэцца. Чакай ліставанняй. Алена, што з Бабруйску

Вітуше Пісарык! Даруй, што падада голасу. Не халас часу

на фізіялагічных патрэбах. А я пра цібе ўсё роўна памятаю й люблю цябе. Маленькая вар'ятка

Вінуюшчу аднаклісьніку з хуткім заканчэннем вучобнае маркоты. Аньтось Фізык-пісціст

Сябры з віцебскага Маладога Фронту вінуючу Віктуся Шляхцічніцу з Днём народдзінай!

Малады Фронт Менску вінуюшчу віцебскага лідэра Віктара Шляхцічніцу з Днём народдзінай! Гіп-Гіп!

Любім маму! Беларусы! Сын-партрёт

Віт, дзякую за вітаніні! Чакаю сустрэчы! Я ведала, што гэта — блеф! ВЯРТАЙСЯ!

Прэсавы скаратар бабруйскі гарадзкай арганізацыі МФ выказвае вілажку падзіку ўсім радзікам, што аказали дапамогу ў правядзеніі акцыі "Чытай нармалёва!". Бяз вас — нікуды. Дзякую!

Мой любы калектыв! "Рабочага Бабруйску"! Вітаю цябя з тым, што мы ўсе працуем разам. Пераможам, перародзімся, будзем жыць. Алена

Усе, хто навучаўся на ІАЦ НДА з 24.03 да 29.03 і з 27.04 да 2.05! Ведацце, што наша тусоўка была проста супэр. Я вас люблю ўсю мушу на вас. Алена, што з Бабруйску

ідэі

З 3 траўня 1791 г. ВКЛ згубіла нават фармальную аўтаномію ў межах Рэчы Паспалітай. Для шанавальнікаў ВКЛ з траўня — ня съяўта!

Вядома х, Домаш! Народ

No state shall deprive any person of life, liberty or property! Jose Cab звёўны сабаць в упачыні, траба, каб кожна мела разры для паслышчыні з ішыми. Альесь Сыпіцын

Не — АЭС на нашай зямлі! Памятай Чарнобыль! Альесь

Адраджэнны — гэта мы! Белая Русь — позуададраджэнне. А/с 124, 246012, Гомель

Мілы мой квадраціку, Мне цябя так не стае. Мне зараз так паскунда. Не забываішся на мене. Лістуць, тэлефонуць. АА

Паўле, хадаю, каб твае валасты наспынна даўжэлі! Альесь Валасаты

Зянон Пазынк — шчыры беларус, прадказальнік, выхаваны, інталігентны, адукаваны. Толькі ён выведзе нас у цывілізацыі сьвету. Вольга

Беларусы, калі Прэзыдэнтам абрэзце Зянона Пазынкя! — буздзе жыць і мець матэрыяльныя дабрабыт, як немцы ём амэрыканцы. Альесь

Бязылкі Інтэгратор Домаш — горыны за вар'ятку Лукашэнку. Шчыры Беларус

Беларусы! Надыхаць лёсавызначальнічы час. Гуртуюцеся вакол нашага лідэра — Зянона Пазынкя! А.П.

Шаноўныя беларусы! Ці не падаеца вам, што гэтыя "сывядомы", што "наверсе", з-за грошей аздадуць нас і Беларусь калгасніку? Усе, хто можа дапамагчы Беларусі, узымайцеся. Нас чакае Беларус. Дапаможам ёй. Маленская вар'ятка

Гэй, спадары старшыні! Ці не падаеца Вам усім, што з-за

КАНТАКТЫ

Запрашаем летам адпачыць у археалагічным летніку. Захо́дня Дзіўна, 14 сячыні, 2 фастыад. Т.: 215-84-09 (Святлана)

Сп. Саган! Калі ласка, адгукніцесь! Згубіў Вашыя карадынты. Віталь Станішоўскі

Міхасю Л. Падайдце голас, а то падумаю, што не патрэбны Вам. Радасная

Антона Ізюля і Кірыла Менскі! Хопіц пужаца гапароў, якія бадзяюцца па Менску. Жыве Беларусь! The K-ševis

Андрушус Асмалойск! Праз NET я табе ўжо аказала падтрымку, зараз — праз "НН". Трымайся, Андрушус! У цібе ўсё выйдзе. Пераможам. Алена А.

Беларусы для Беларусы! Бэзэсэйцы сапраўдныя. Пэйдж.: 289-12-12, аб.4430

Калі жадае перамагчы — шукай сябровідэйных, а не прадаждыніх. Бэзэсэйцы. Т.: 289-12-12, аб.4430; bps@ut.by

Бабруйская прэсавая служба МФ распачала актыўную дзеянасць. Усё ахвотна атрымлівае нашу інфармацыю дасылайце замовы на адрас: bobruisk@pressa@ut.by альбо alonka2002@yahoo.com

Ідэя! Нация! Да зярхава! БПС. Пэйдж.: 289-12-12, аб. 4430. Е-mail: BPS@ut.by

Калі ты сапраўдны нацыяналіст, дык мусіш быць у БПС. Пэйдж.: 289-12-12, аб.4430

Кнігі, музыка, відео

Новы фільм Юр'я Хашчавацкага "Багі сярпа і молата"! Аўтар раскрывае суబіткі між культам РПЦ і савецкім таталітарным культам. (Па-расейску). Шукаць на кропках і выставе ТБМ

Альбомы "Я нарадзіўся тут", "Стары Ольса" шукаіце на кампактах і пірамідных дні выставе ТБМ (Румяніца), 13 з 11.30 да 19.00, у недзяллю на кірмашы ДК Трактарнага завода з 20.00 да 14.00.

Калі вы набываў касету "На чорных лядах" бяз вокладкі з кадрамі фільму, зьяўтайцеся на адрас: 220107, Менск, а/с 150 (Пазначце, дзе вы набылі касету)

Замовы на кнігу С.Адамовіча "Турэмны дзёнінк". Т.: 277-16-49

Просим дапамагчы ў пошуку старых беларускіх нацыяналістичных выданняў. Загадзі дзякуюм. Т.: 289-12-12, аб.4430; bps@ut.by

Сабі! Прыму ў якасці падарунка ці набуду за сымбалічны кошт беларускую Біблію. Т.: 207-45-84

Куплю асобнікі тамы або цалкам Гістарычны слоўнік беларускіх мовы. Т.: 213-70-85

Буду вельмі ўдзячны за дасланыя песьні з акордамі: NRM "Тры чарапахі", Данчык "Лагонія" ды інш. yazvinski@yahoo.com

Куплю т.4 або т.1-6 Беларускай энцыклапедіі ў 18 тамах. Т.: 262-67-02

Наш прэзыдэнт Сініцын? Не! Наш пашт Сыпіцын? Так! Шукаце на ТБМ! Massimo

Беларускамоўныя відэафільмы ў Гомелі штонядзелю ў Пія

ні і міжнародна ў суботу ў 18.00. Аднадзеяніе ў 20.00. Аднадзеяніе ў 22.00. Аднадзеяніе ў 24.00. Аднадзеяніе ў 26.00. Аднадзеяніе ў 28.00. Аднадзеяніе ў 30.00. Аднадзеяніе ў 32.00. Аднадзеяніе ў 34.00. Аднадзеяніе ў 36.00. Аднадзеяніе ў 38.00. Аднадзеяніе ў 40.00. Аднадзеяніе ў 42.00. Адн